

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Lina ASAČIOVA

Viešojo administravimo studijų programos studentė

**INOVATYVIŲ VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ REGLAMENTAVIMAS IR
JŲ ĮGYVENDINIMO PROBLEMATIKA**

BAKALAURO BAIGIAMASIS DARBAS

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Leista ginti:
Viešojo administravimo katedros
vedėja _____

(Parašas, vardas, pavardė)

Lina ASAČIOVA

**INOVATYVIŲ VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ REGLAMENTAVIMAS IR
JŲ ĮGYVENDINIMO PROBLEMATIKA**

Viešojo administravimo studijų bakalauro baigiamasis darbas
Socialiniai mokslai, Viešasis administravimas (03S2)

Aš, Lina Asačiova teigiu, kad bakalauro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu viešojo administravimo studijų programos bakalauro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas

(parašas)

Darbo vadovė
asist. dokt. Renata Navickienė

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETO
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETO
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Tvirtinu
Viešojo administravimo katedros
vedėja

(parašas)

(vardas,pavardė)

2011-.....-.....

BAKALAURO BAIGIAMOJO DARBO UŽDUOTIS

Studento vardas, pavardė – Lina Asačiova

Baigiamojo darbo tema – Inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimas ir jų įgyvendinimo problematika

Baigiamojo darbo į katedrą pateikimo terminas 2011 m d.

Duomenys baigiamajam darbui:

1. Lietuvos ir užsienio autorių mokslinė literatūra, periodinių leidinių straipsniai („Jurisprudencija“, „Viešoji politika ir administravimas“ ir kt.)
2. ES direktyvos, komunikatai, rekomendacijos;
3. LR įstatymai, LR strategijos, LR Vyriausybės nutarimai ir kt. teisės aktai;
4. EBSCOhost, Litlex duomenų bazės;
5. Internetiniai šaltiniai („<http://eur-lex.europa.eu/>“, „<http://www.ukmin.lt>“ ir kt.)

Baigiamojo darbo turinys (išvardyti pagrindinius nagrinėtinius klausimus)

Remiantis moksliniais šaltiniais įvertinti viešųjų pirkimų politikos situaciją Lietuvoje bei išanalizuoti viešųjų pirkimų teisinę bazę, siekiant nustatyti, ar esantis Viešųjų pirkimų teisinis reguliavimas įteisina galimybę įvesti inovatyvius reikalavimus viešiesiems pirkimams. Taip pat įvertinti inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimą Europos Sąjungoje bei identifikuoti pagrindines inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo kliūtis.

Empirinėje dalyje atlikti tyrimą, siekiant nustatyti ir įvertinti Lietuvos inovatyvių viešųjų pirkimų situaciją bei pateikti išvadas ir rekomendacijas.

Užduoties įteikimo data: 2011 m. vasario 14 d.

Vadovas (-ė).....asist. dokt. Renata Navickienė
(parašas, pareigos, vardas, pavardė)

Užduotį gavau.....Lina Asačiova
(studento parašas, vardas, pavardė)

2011 m. d.

Asačiova, L. (2011). Inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimas ir jų įgyvendinimo problematika: universitetinių pagrindinių studijų Viešojo administravimo programos baigiamasis darbas / baigiamojo darbo vadovė asist. dokt. R. Navickienė. Šiaulių universitetas, Viešojo administravimo katedra, 63 p. (67 p.).

SANTRAUKA

Bakaluro baigiamajame darbe nagrinėjamas inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimas ir jų įgyvendinimo problematika. Inovatyvūs viešieji pirkimai - pažangaus augimo nuostatų įtraukimas į viešuosius pirkimus, kurie gali pagerinti ne tik švietimo, bet ir mokslinių tyrimų, novatoriškų idėjų skatinimą bei viešųjų paslaugų kokybę. Darbo teorinėje dalyje analizuojama viešųjų pirkimų politika ir jų teisinis reglamentavimas. Identifikuojama inovatyvių viešųjų pirkimų samprata ir jų svarba. Išskiriamos inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo galimybės viešajame sektoriuje bei jų įteisinimas Viešųjų pirkimų įstatyme. Pateikiamos priežastys, lemiančios inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo sunkumus. Taip pat nagrinėjamas inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimas ir praktika Europos Sąjungos šalyse.

Empirinėje darbo dalyje atliktas interviu su Lietuvos viešųjų pirkimų specialistais. Tyrimu nustatyta, kad inovatyvūs viešieji pirkimai yra nevykdomi dėl pernelyg mažo valstybės politikos kūrėjų susidomėjimo inovatyviais viešaisiais pirkimais ir jų nauda. Autorė pateikia inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimo modelį, kuriame dėmesys skiriamas švietimui, kuris būtinas informuoti ne tik LR Vyriausybės inovatyvių viešųjų pirkimų politikos kūrėjus, bet ir perkančiąsias organizacijas, tiekėjus, visuomenę apie inovatyvių prekių, paslaugų ar darbų pranašumą prieš įprastas prekes, paslaugas ar darbus. Taip pat aptarta verslo ir mokslo partnerystės sąsaja, kuri galėtų atnešti didelę naudą visos šalies mastu bei informacinių centrų sukūrimą.

Asačiova, L. (2011). Regulation of Innovative Public Procurement and the Issues of its Implementation: final thesis of the programme of Public Administration, university undergraduate studies / supervisor Assist. R. Navickienė. Šiauliai University. Department of Public Administration, 63 p. (67 p.).

SUMMARY

The present Bachelor thesis analyses the regulation of innovative public procurement and the issues of its implementation. The state would be able not only to stimulate the development of innovations, but also increase competitiveness and the level of economy in the state by innovative public procurement. The theoretical part of the paper analyses public procurement policy and its legal regulation. The concept of innovative public procurement is identified, as well as its importance. The possibilities of innovative public procurement implementation in the public sector are distinguished, as well is its incorporation in the Public Procurement Act. There are also discussed the causes for difficulties in innovative public procurement implementation. The paper covers the analysis of innovative public procurement implementation and practice in the European Union states as well.

The empirical part of the paper includes a discussion of the interview with Lithuanian public procurement specialists. The research revealed that innovative public procurement is not carried out due to lack of interest of the state policy makers in public procurement and its benefits. The author presents a procurement promotion model, in which a great attention is paid to education, as education is essential for informing not only innovative procurement policy makers of the government of the Republic of Lithuania, but also purchasing organisations, suppliers and society about the advantages of innovative products, services and works over ordinary products, services and works. A connection between business and education partnership, which may result in a considerable benefit to the whole state, as well as in establishing information centres, is discussed.

TURINYS

ĮVADAS	11
1. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ POLITIKA LIETUVOJE.....	14
1.2 Viešųjų pirkimų teisinis reglamentavimas Lietuvoje	15
1.2.1 Aplinkosauginių kriterijų reikšmė viešiesiems pirkimams	18
1.2.2 Viešieji pirkimai, kuriems taikomi socialinės apsaugos reikalavimai	19
2. INOVATYVIŲ VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ REGLAMENTAVIMAS	21
2.1 Inovatyvių viešųjų pirkimų sąvoka ir jų svarba.....	21
2.2. Dalyvių vaidmuo inovatyvių viešųjų pirkimų procese	22
2.3. Inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimas viešajame sektoriuje.....	24
2.4 Inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo galimybės pagal Viešųjų pirkimų įstatymą	26
2.5 Priežastys, lemiančios inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo sunkumus	30
3. INOVACIJŲ POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS ES VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE	33
3.1 ES patirtis skatinant inovatyvius viešuosius pirkimus.....	36
3.1.1 EK, Lenkijos ir D. Britanijos pozicija inovatyvių viešųjų pirkimų skatinime.....	36
4. INOVATYVIŲ VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ REGLAMENTAVIMO IR JŲ ĮGYVENDINIMO PROBLEMATIKOS TYRIMAS.....	40
4. 1. Tyrimo instrumento pagrindimas.....	40
4.2. Interviu tyrimo rezultatai	43
4.2.1. Viešųjų pirkimų svarba Lietuvoje	43
4.2.2. Viešųjų pirkimų specialistų žinios apie inovatyvius viešuosius pirkimus	44
4.2.3. Inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo sunkumai.....	46
4.2.4 Inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimas	49
4.2.5 Siūlomas inovatyvių viešųjų pirkimų modelis	49
IŠVADOS.....	53
REKOMENDACIJOS	55
LITERATŪRA	56
PRIEDAI	64

<i>1 priedas.</i> Interviu protokolas	65
<i>2 priedas.</i> Pažymėjimas, patvirtinantis dalyvavimą studentų konferencijoje.....	67

LENTELĖS

1 lentelė. Inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimo būdai.....	36
2 lentelė. Pagrindiniai duomenys apie interviu.....	42
3 lentelė. Respondentų požiūris į inovatyvių viešųjų pirkimų reikalingumą	45
4 lentelė. Respondentų požiūris į inovacijų diegimą savivaldybėse	46

PAVEIKSLAI

1 pav. Inovatyvių viešųjų pirkimų dalyviai. Pasiūla.....	23
2 pav. Inovacijų diegimas viešųjų pirkimų cikle.....	35
3 pav. Inovatyvių viešųjų pirkimų modelis.....	50

Darbe naudojami sutrumpinimai

EK - Europos Komisija

ES - Europos Sąjunga

ES BVP - Europos Sąjungos bendrasis vidaus produktas

LR – Lietuvos Respublika

LR ATPK - Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas

LR CK - Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

LR CPK - Lietuvos Respublikos civilinis proceso kodeksas

LR ŪM - Lietuvos Respublikos ūkio ministerija

VPI – Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatymas

IVADAS

Temos aktualumas ir problematika. Europa jau seniai pripažįsta, kad ekonominis augimas ir konkurencingumas priklauso nuo naujovių, o siekimas skatinti inovacijas yra svarbus žingsnis ekonomikos plėtrai. EK nustatė, kad viešieji pirkimai yra viena iš svarbiausių politikos priemonių, sudarančių sąlygas skatinti inovacijas. Viešasis sektorius turi pakankamai galimybių viešojo valdymo srityje įgyvendinti inovatyvius viešuosius pirkimus bei pradėti naudoti naujas technologijas. Geriau organizuojami inovatyvūs viešieji pirkimai leistų rinkai siūlyti pažangius produktus bei paslaugas, kurios padidintų viešųjų paslaugų kokybę. Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis (2010), Lietuvoje 2009 m. metinė viešųjų pirkimų rinkos prekėms, paslaugoms ir darbams vertė sudarė beveik 9,1 mlrd. litų, todėl Vyriausybė yra pajėgi reikalauti, kad į viešųjų pirkimų sąlygas būtų įtraukiami ir inovatyvių prekių, paslaugų ar darbų kriterijai. Inovatyvūs viešieji pirkimai turėtų tapti neatskiriama institucijos ilgalaikė plėtra. Todėl kiekviena valdžios institucija turėtų turėti tam tikrus siekius įgyvendinti inovatyvius viešuosius pirkimus. Tačiau šiuo metu inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimas yra gana silpnas. Svarbu, kad valstybė suprastų, kokią didelę naudą gali turėti tokių pirkimų vykdymas. Inovatyvių viešųjų pirkimų pagalba, Lietuva galėtų skatinti inovacijų plėtrą, didinti konkurencingumą bei kelti ekonomikos lygį šalyje.

Temos naujumas. Dėl pasaulinio ekonomikos nuosmukio ir finansų krizės Lietuvos ekonomika yra stipriai paveikta. Įveikti krizę bei skatinti ekonomikos atsigavimą gali inovacijos. Inovacijos kitose šalyse jau seniai yra pagrindinis ekonomikos augimo variklis, kurio pagalba pasiekiamas didelis verslo našumas, konkurencingumas, pelningumas bei sparčiai gerinama piliečių gyvenimo kokybė. Lietuva pagal inovacijų diegimo lygį (2009 m. Suminis Lietuvos Inovatyvumo Indeksas – 0,31, ES27 – 0,47) (Inovacijų dinamikos..., 2009) yra priskiriama prie pažangesnių šalių grupės, todėl inovatyvūs viešieji pirkimai yra vienas iš būdų, leidžiančių skatinti inovacijas, kurios yra laikomos vienu iš pagrindinių priemonių, užtikrinančių valstybės ilgalaikį ekonominį stabilumą ir subalansuotą vystymąsi. Dar vienas svarbus veiksnys - ugdyti inovatyvią ir kūrybingą visuomenę, kuri sudarytų sąlygas plėtoti verslumą ir inovacijas. Todėl nuspėta iširti esamas sąlygas bei identifikuoti kliūtis, leidžiančias greičiau įteisinti inovatyvius viešuosius pirkimus Lietuvoje. Be to, šiuo metu Lietuvos teisinėje doktrinoje analizės šia tema beveik nėra.

Tyrimo objektas – inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimas.

Temos problema - nepakankamas inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimas Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – įvertinti inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimą Lietuvoje ir ES bei išanalizuoti tokių pirkimų įgyvendinimo problemas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Įvertinti viešųjų pirkimų politikos situaciją Lietuvoje.
2. Išanalizuoti viešuosius pirkimus reglamentuojančią teisinę bazę.
3. Nustatyti, ar esantis Viešųjų pirkimų įstatymas¹, įteisina galimybę įvesti inovatyvius reikalavimus viešiesiems pirkimams.
4. Nustatyti ir išskirti pagrindines inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo kliūtis.
5. Įvertinti inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimą Europos Sąjungoje.

Tyrimo hipotezė – Lietuva yra pasirengusi vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus.

Tyrimo metodai. Duomenų rinkimui buvo naudojamas *dokumentų analizės metodas, mokslinės literatūros sisteminimo bei lyginimo metodai* (ES direktyvų, komunikatų, LR įstatymų, strategijų, Vyriausybės nutarimų, duomenų bazių - „EBSCOhost“ ir „Litlex“ naudojimas, internetinių šaltinių (ES teisės, LR ŪM, Viešųjų pirkimų tarnybos ir kt. tinklalapiai)), kurių dėka, darbe pateikiama objektyvi informacija inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimo bei problematikos klausimais. Taip pat darbe naudojamas *analitinis kritinis metodas*, kuris leido vertinti esamus Lietuvos VPI trūkumus bei pasiūlyti problemų sprendimų būdus. *Loginis apibendrinimas* suteikė galimybę tiksliai interpretuoti ir pateikti aiškia tyrimo rezultatų analizę.

Interviu buvo atlikti su Lietuvos savivaldybių viešųjų pirkimų specialistais. Tokiu būdu buvo išsiaiškinta inovatyvių viešųjų pirkimų esama situacija bei šių pirkimų nevykdymo priežastys.

Darbo struktūra. Baigiamąjį bakalauro darbą sudaro įvadas, kuriame įvardijamas pagrindinis darbo tikslas, uždaviniai, suformuluota hipotezė, aprašomas darbo aktualumas, problematika ir naujumas bei pateikiami pagrindiniai darbo metodai. Teorinė dalis sudaryta iš

¹ Valstybės žinios, 2006-01-12, Nr. 4-102

3 skyrių. Pirmame teorinės darbo dalies skyriuje pateikta išnagrinėta viešųjų pirkimų politiką bei jos reglamentavimas Lietuvoje, antrame skyriuje atskleidžiamos inovatyvių viešųjų pirkimų taikymo galimybės VPI bei identifikuotos pagrindinės kliūtis ir pereinama prie trečio teorinės dalies skyriaus apie inovatyvių viešųjų pirkimų politiką ir praktiką ES šalyse. Empirinėje dalyje pagrindžiamas tyrimo instrumentas ir atliekama praktinė darbo analizė. Suformuluotos išvados ir rekomendacijos, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, panaudotas literatūros sąrašas.

Darbe panaudoti 63 literatūros šaltiniai. Darbo apimtis - 63 puslapių (be priedų), 3 paveikslai, 4 lentelės, 2 priedai.

1. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ POLITIKA LIETUVOJE

Viešieji pirkimai sudaro labai reikšmingą viešojo sektoriaus (perkančiųjų organizacijų) veiklos dalį, nes tai yra būtina procesinė sąlyga tam, kad būtų tinkamai ir teisėtai nupirktos prekės, paslaugos arba darbai, kurių pasiūla egzistuoja rinkoje (S. Aviža ir kt., 2007, p. 8). Tai rodo, kad viešieji pirkimai tampa vis svarbesniu veiksmu socialinei ir ekonominei Lietuvos ir visos Europos vystymosi raidai. Lietuva sėkmingai perkėlė ES teisės viešųjų pirkimų klausimų reikalavimus į nacionalinę teisę ir tapo pilnateise viešųjų pirkimų dalyve ES erdvėje.

Viešųjų pirkimų politiką Lietuvoje formuoja LR ŪM, kuri įgyvendina ES teisės aktus, savo kompetencijos ribose rengia LR Vyriausybės viešųjų pirkimų nutarimų projektus bei priima įsakymus dėl viešųjų pirkimų. LR ŪM vykdo viešųjų pirkimų sistemos pertvarką, kuri padės labiau sustiprinti viešųjų pirkimų kontrolę ir pirkimų efektyvumo didinimą. Kadangi viešųjų pirkimų politika glaudžiai siejasi su daugeliu kitų sričių, tokių kaip: socialinė atsakomybė, aplinkos apsauga, inovacijomis ir kt., jos formavime savo kompetencijos ribose dalyvauja ir kitos ministerijos bei institucijos.

Lietuvoje viešųjų pirkimų įgyvendinimo funkcijas atlieka Viešųjų pirkimų tarnyba, kuri nuo 2010 m. sausio 1 d. tapo pavaldi LR ŪM. Ši tarnyba įgyvendina viešųjų pirkimų politiką, prižiūri, kaip yra laikomasi VPI bei su jo įgyvendinimu susijusių kitų teisės aktų. Taip pat tarnybos veikla yra nukreipta į viešojo intereso gynimą. Tarnyba turi teisę nustatyti įstatymo ar kitų su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų pažeidimus bei kreiptis į teismą, su tikslu pripažinti pirkimo sutartį negaliojančia. Viešųjų pirkimų tarnyba EK teikia informaciją apie teismų priimtus sprendimus dėl sutarties pripažinimo negaliojančia, pagal kompetenciją rengia ar priima viešuosius pirkimus reglamentuojančius aktus, nagrinėja administracinių teisės pažeidimų bylas, konsultuoja perkančiąsias organizacijas ir tiekėjus, administruoja Centrinę viešųjų pirkimų informacinę sistemą ir kt.

Penkioliktoji LR Vyriausybė savo veiklos programoje² numatė ambicingas viešųjų pirkimų sistemos pertvarkos kryptis, apimančias viešųjų pirkimų skaidrumo ir efektyvumo didinimą, elektroninių viešųjų pirkimų skatinimą, viešųjų pirkimų centralizavimą, Viešųjų pirkimų tarnybos vaidmens viešųjų pirkimų procese stiprinimą bei viešųjų pirkimų kontrolę (Viešųjų pirkimų..., 2010). Tačiau vis dėlto LR Vyriausybei nepavyksta išvengti korupcijos išraiškų, ypač tokiuose svarbiuose Lietuvos ūkio sektoriuose kaip: statybų, energetikos,

² 2008 m. gruodžio 9 d. Nr. XI-52

sisiekimo ir sveikatos priežiūros. LR Prezidentė D. Grybauskaitė (2011) teigia, kad: „dėl neskaidrių sandorių viešųjų pirkimų srityje valstybė praranda milijardus, kurių trūksta kitoms, gyvybiškai svarbioms reikmėms. Pirkimus prižiūrinti tarnyba turi veikti nepriklausomai nuo politikų valios ir turėti daugiau įrankių skaidrumui ir sąžiningai konkurencijai užtikrinti“. Kovai prieš korupciją viešųjų pirkimų srityje LR Prezidentė siūlo viešinti visus pirkimus, sugriežtinti neskelbiamų derybų ar vidaus sandoriais vykdomų pirkimų tvarką ir atsakomybę už VPĮ pažeidimus. Taip pat siūloma atsisakyti Viešųjų pirkimų tarnybos pavaldumo LR ŪM ir užtikrinti realų šios institucijos nepriklausomumą bei savarankiškumą.

VPĮ (2006) 2 straipsnio 28 dalyje įtvirtinta, kad **viešasis pirkimas** *tai perkančiosios organizacijos atliekamas ir šiuo įstatymu reglamentuojamas prekių, paslaugų ar darbų pirkimas, kurio tikslas - racionaliai naudojant lėšas, sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią įsigyti perkančiajai organizacijai ar tretiesiems asmenims reikalingų prekių, paslaugų ar darbų.*

Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis (2010), 2008 metais Lietuvoje atliktų viešųjų pirkimų vertė siekė – 13,5 mlrd. litų, 2009 metais jų vertė sudarė 9,059 mlrd. litų. Atsižvelgiant į šias sumas galima teigti, kad viešieji pirkimai yra labai svarbi šalies ekonomikos dalis, kadangi išleidžiamų lėšų suma prilygsta daugiau kaip trečdaliui Lietuvos nacionalinio biudžeto. Be to, be pagrindinio tikslo, viešieji pirkimai gali būti naudojami kaip priemonė ir kitiems valstybei svarbiems politiniams, socialiniams ar ekonominiams tikslams įgyvendinti – plėtoti nacionalinę pramonę, labiau integruoti į visuomenę tam tikras asmenų grupes.

1.2 Viešųjų pirkimų teisinis reglamentavimas Lietuvoje

Lietuvoje viešieji pirkimai pradėti reglamentuoti 1995 metais, Vyriausybei nutarimu patvirtinus biudžetinėms įstaigoms taikytą laikinąją pirkimų tvarką. Pirmasis VPĮ buvo priimtas 1996 metais. Šis įstatymas buvo parengtas pagal Jungtinių tautų Modelinį prekių, paslaugų ir darbų viešųjų pirkimų įstatymą. Kaip pažymi V. Kosmačaitė, G. Kuncevičius (2008, p. 90), viešieji pirkimai yra nuolat veikiami socialinių, teisinių, politinių ir ekonominių faktorių, todėl jie nuolatos yra dinamiški.

Tačiau 2011 m vasario 3d. LR Prezidentės D. Grybauskaitės siūlymu buvo parengtas naujas VPĮ projektas, kuriuo siekiama keisti viešųjų pirkimų teisinį reglamentavimą šiomis pagrindinėmis kryptimis: įgyvendinti institucinę Viešųjų pirkimų tarnybos reformą, užtikrinant realų valstybės institucijos nepriklausomumą, savarankiškumą ir veiklos

efektyvumą, taip pat nustatyti pirkimų viešinimo tvarką, kuri neleistų perkančiosioms organizacijoms nuslėpti vykdomų viešųjų pirkimų. Sudaryti prielaidas skaidriam, racionaliai pagrįstam ir ES teisės aktų nuostatų aiškinimo praktiką atitinkančiam vidaus sandorių išimties taikymui bei sukurti prielaidas vieną iš didžiausių piktnaudžiavimo ir netaupaus lėšų naudojimo riziką keliančių viešųjų pirkimų būdų – neskelbiamas derybas – padaryti skaidresnį. Šio tikslo siūloma siekti įtvirtinant papildomą neskelbiamų derybų kontrolės mechanizmą – išankstinę šio pirkimo būdo pasirinkimo pagrįstumo patikrą. Sudaryti sąlygas administracinėn atsakomybėn patraukti bet kokius VPI pažeidimus padariusius asmenis ir skirti šiems asmenims jų padarytiems pažeidimams adekvačias sankcijas (Aiškinamasis raštas..., 2011). Priėmus VPI projektą tikimasi, kad naujos įstatymo nuostatos sudarys geresnes sąlygas efektyviau kontroliuoti viešuosius pirkimus bei sumažins korupcijos apraiškas daugelyje LR ūkio sričių. Sugriežtinus viešųjų pirkimų tvarką, galima būtų tikėtis skaidresnių bei mažiau neteisėtų viešųjų pirkimų, kadangi už bet koki VPI pažeidimą asmenys būtų patraukti administracinėn atsakomybėn.

Viešųjų pirkimų teisinius santykius nacionaliniu lygmeniu reguliuoja *bendrieji ir specialieji teisės aktai*. Bendrieji teisės aktai – LR CK ir LR CPK, kurie dažniausiai taikomi sudarant viešojo pirkimo sutartis ir sprendžiant ginčus teisme (R. Ruseckas, 2010, p. 2). VPI (2006) 14 straipsnyje nurodoma, kad perkančioji organizacija pirkimams organizuoti ir pirkimo procedūroms iki pirkimo sutarties sudarymo atlikti gali įgalioti kitą perkančiąją organizaciją. Visi įgaliojimai įforminami LR CK nustatyta tarka. Taip pat perkančioji organizacija privalo pareikalauti, kad pirkimo sutarties įvykdymas būtų užtikrinamas LR CK nustatytais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais. Jeigu tiekėjui padaryta žala kildinama iš neteisėtų perkančiosios organizacijos veiksmų ar sprendimų, o VPI nėra nustatyta pareiga perkančiajai organizacijai raštu informuoti tiekėjus, tuomet taikoma LR CK nustatyti ieškinio pareiškimo senaties terminai.

Specialieji teisės aktai – LR VPI ir kiti viešuosius pirkimus reglamentuojantys teisės aktai. Vieni iš jų, yra privalomojo pobūdžio, kiti – rekomendacinio ir taikomi vykdant viešųjų pirkimų procedūras. LR VPI (2006) 1 straipsnyje nurodyta pagrindinė šio įstatymo paskirtis – nustatyti viešųjų pirkimų tvarką, subjektų teises, pareigas bei atsakomybę, taip pat apibrėžti viešųjų pirkimų kontrolės ir ginčų sprendimo tvarką. VPI yra įtvirtinti penki pagrindiniai pirkimų principai (lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo), kurių privaloma laikytis. Laikantis VPI reikalavimų, sudaroma pirkimų sutartis, kuri leidžia perkančiajai organizacijai įgyti reikalingų prekių, paslaugų ar darbų.

Privalomo pobūdžio teisės aktams priklauso Vyriausybės nutarimai, kuriais siekiama, kad Lietuvos viešųjų pirkimų sistema funkcionuotų efektyviai ir skaidriai (LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1333 „Dėl viešųjų pirkimų vykdymo naudojantis centrinės perkančiosios organizacijos elektroniniu katalogu“³; LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1332 „Dėl Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009-2013 metų strategijos patvirtinimo“⁴ ir kt.). Norima užtikrinti konkurencijos buvimą viešuosiuose pirkimuose bei įtraukti į viešuosius pirkimus galimybes juos vykdyti elektroninėmis priemonėmis.

Rekomendacinio pobūdžio teisės aktus sudaro Viešųjų pirkimų tarnybos prie LR ŪM direktoriaus įsakymai, kurie apima tiekėjų kvalifikacijos vertinimo metodines rekomendacijas, tarptautinių viešųjų pirkimų skelbimų tipinių formų pildymo rekomendacijas, viešųjų pirkimų pasiūlymų vertinimo, viešojo pirkimo komisijos sudarymo ir jos veiklos organizavimo, viešojo pirkimo – pardavimo sutarčių sąlygų keitimo rekomendacijas ir kt.

LR Vyriausybės 2009-2011 metų strateginiame veiklos plane (2009) teigiama, kad viešųjų pirkimų sistemos veiklos pobūdį ir kryptis ženkliai įtakoja Lietuvos integracija į ES struktūras. Viešųjų pirkimų teisės derinimo su ES direktyvomis procesas sudarė galimybę Lietuvoje sukurti teisinę aplinką, įgalinančią viešuosius pirkimus vykdyti pagal bendrąsias visiems vienodai suprantamas taisykles, laikantis visuotinai pripažintų lygiateisiškumo, proporcingumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo bei skaidrumo principų. Todėl suvienodinti ES ir Lietuvos viešųjų pirkimų reikalavimai ženkliai įtakoja Lietuvos ūkio subjektus, tuo padedant jiems geriau suprasti ir kitų valstybių keliamus reikalavimus. Tokiu būdu atsiranda daugiau galimybių bei būdų sėkmingiau dalyvauti ne tik ES, bet ir Pasaulio Prekybos organizacijos ir Jungtinių tautų rengiamuose pirkimuose.

Taigi galima teigti, kad viešuosius pirkimus reglamentuojančios Lietuvos teisinės bazės istorinė raida rodo teigiamus poslinkius ir Lietuvos viešųjų pirkimų priartėjimą prie efektyvios viešųjų pirkimų politikos bei nepertraukiamo ilgalaikio ekonomikos augimo, verslo konkurencingumo didinimo, geriausios vertės viešųjų paslaugų teikimo mokesčių mokėtojams. Šiuo metu Lietuvoje Vyriausybei pavaldžios įstaigos yra įpareigotos užtikrinti, kad vykdant prekių, paslaugų ir darbų viešuosius pirkimus, 2011m. ne mažiau kaip 25% pirkimams būtų nustatyti aplinkos apsaugos kriterijai (Viešųjų pirkimų..., 2010). 2010m. buvo priimtos Socialinės apsaugos reikalavimų taikymo viešuosiuose pirkimuose rekomendacijos. Taip pat Lietuvoje bandoma įvesti inovatyvius viešuosius pirkimus, kuriems, šiuo metu Lietuvoje, skiriamas nepakankamas dėmesys.

³ Valstybės žinios, 2009-10-24, Nr. 127-5497

⁴ Valstybės žinios, 2009-10-24, Nr. 127-5496

1.2.1 Aplinkosauginių kriterijų reikšmė viešiesiems pirkimams

Viešieji pirkimai valstybės institucijose yra kasdieninis procesas. Ilgai jie buvo vykdomi atsižvelgiant tik į du kriterijus – *atitikimą techninei specifikacijai ir pasiūlymo ekonominę naudingumą*. Poveikis gamtai nebuvo vertinamas. Tačiau vėliau buvo suvokta, kad ekonomiškai naudingiausias sprendimas yra grindžiamas ir gaminio ilgaamžiškumu. Todėl pradėta galvoti ir apie tai, kad maža pradinė gaminio kaina ne visada yra ekonomiškai naudingiausias pasirinkimas. Dar viena svarbi aplinkybė ta, kad gaminio ilgaamžiškumas gali pasirodyti ne toks, kokio tikėtasi pradžioje, o šiam produktui virtus atlieka, jo sutvarkymas kainuos žymiai brangiau nei gamyba.

Lietuva, kaip ir kitos ES valstybės narės, norėdama pagerinti aplinkos apsaugą, ėmėsi priemonių, siekdama įvesti aplinkosauginius kriterijus į viešuosius pirkimus. LR Aplinkos ministerija (2007) žaliąjį viešąjį pirkimą apibūdina, kai perkančioji organizacija įtraukia bent minimalius aplinkosaugos kriterijus į viešojo pirkimo sąlygas, pasirinkdama prekes, paslaugas ir darbus ne tik pagal jų kainą ir kokybę, bet ir daromą mažesnę poveikį aplinkai vienoje, keliose ar visose produkto būvio fazėse, taip skatindama kurti kuo daugiau aplinkai palankių produktų.

Įsigytas žaliojo pirkimo būdu produktas, kuris palyginus su kitu tą pačią funkciją atliekančiu produktu, pasižymės tuo, kad bus sunaudojama mažiau gamtinių išteklių, mažiau teršiama aplinka, bus suvartojama mažiau energijos, naudojami atsinaujinantys, ekologiški energijos ištekliai, be to, produktas galės turėti labai mažai arba išvis neturėti pavojingų toksinių ir aplinkos apsaugos požiūriu kenksmingų medžiagų. Įsigytas produktas bus tvirtas, ilgaamžis, neterš aplinkos ir nekenks sveikatai, jis bus tinkamas daugkartiniam naudojimui, o virtęs atlieka, bus tinkamas perdirbimui ar antriam naudojimui (Žalieji pirkimai..., 2010). Atsižvelgiant į šias sąlygas, įgytas produktas bus žymiai pranašesnis už produktą, kuris nepasižymės tokiomis savybėmis. Todėl viešųjų pirkimų politikos formuotojai, žinodami žaliojo pirkimo būdu įgyto produkto privalumus, turėtų imtis daugiau iniciatyvos skatinti šių pirkimų vykdymą.

Bendrasis Lietuvoje 2008m. vykdytų žaliųjų pirkimų skaičius sudarė – 2,9 mln. Lt, 2009m. – 1,3 mln. Lt (S. Jurgelevičienė, 2010). Nors žaliesiems viešiesiems pirkimams išleidžiamų pinigų suma nėra itin didelė, tačiau ilgainiui žaliųjų viešųjų pirkimų svarba Lietuvoje didės, kaip ir išleidžiamų pinigų suma.

EK žaliųjų viešųjų pirkimų mokomojoje medžiagoje (2008), žalieji viešieji pirkimai yra traktuojami kaip labai pažangūs pirkimai, kadangi *pasižymi veiksmingumu, pažangumu, yra naudingi vietos politikams, skatina naujoves*, nes didina Europos, nacionalinės bei vietos pramonės tarptautinį konkurencingumą. Kaip teigia G. Kuleišytė, K. Navickas (2007, p. 7), žaliaisiais pirkimais taip pat siekiama rodyti pavyzdį ir daryti poveikį rinkai. Remdamos žaliuosius pirkimus, viešosios institucijos gali paskatinti pramonę plėtoti žaliąsias technologijas. Didelė šių pirkimų svarba ta, kad žaliaisiais pirkimais siekiama rodyti gerą pavyzdį kitiems, saugoti aplinką (CO₂ mažinimas, vandens taupymas, neatkuriamų resursų taupymas, kt.) taip pat daryti įtaką rinkai (žaliųjų technologijų ir inovacijų skatinimas).

Papildant G. Kuleišytės, K. Navicko teiginį, reikia paminėti ir V. Berkel (2007), kuris teigia, kad *žalieji viešieji pirkimai gali būti ne tik ekologiški, bet ir inovatyvūs*. Ekologinės inovacijos yra susijusios su aplinkos apsauga bei skatinimu pagerinti inovatyvius produktus, paslaugas ir procesus, suteikiant daugiau vertės gamintojams ir/ar vartotojams, kol pamažu mažės neigiamas poveikis gamtai. Tačiau žaliųjų viešųjų pirkimų efektas ekologinėms inovacijoms priklauso nuo konkurso kriterijų ir rinkos. Analizuodami žaliuosius viešuosius pirkimus M. Miedzinski, A. Reid (2008, p. 23) teigia, kad žinių trūkumas yra pagrindinė problema taikant ekologines inovacijas viešuosiuose pirkimuose. Organizacijose, kurioje darbuotojai yra apmokomi, yra daroma didesnė pažanga viešųjų pirkimų ekologinių inovacijų srityje, negu tose organizacijose, kur mokymai nevyksta.

Apibendrinant galima teigti, kad žaliųjų viešųjų pirkimų nauda yra pastebima. Tausėnis gamtos išteklių naudojimas yra naudingas ne tik aplinkai, bet ir visai ekonomikai. Svarbų vaidmenį ekonomikos įtakai atlieka pirkėjai, kurie privalo suprasti, kad mažesnė kaina ne visada suteikia kokybišką bei ilgalaikį produktą.

1.2.2 Viešieji pirkimai, kuriems taikomi socialinės apsaugos reikalavimai

M. Varanka (2010), analizuodamas socialinės apsaugos reikalavimus viešuosiuose pirkimuose, teigia, kad ES teisės aktai teikia platų galimybių spektrą, įtraukiant socialinius aspektus į viešuosius pirkimus. 2010 m. birželio 30 d. Viešųjų pirkimų tarnybos direktorius priimtame įsakyme Nr.1S-95 „Dėl Socialinės apsaugos reikalavimų taikymo viešuosiuose pirkimuose rekomendacijų patvirtinimo“⁵ teigiama, kad perkančioji organizacija socialinės apsaugos reikalavimus gali nustatyti apibrėžiant techninę specifikaciją, tiekėjų kvalifikacijos reikalavimus bei pirkimo sutarties vykdymo sąlygas. Apibrėždama technines specifikacijas,

⁵ Valstybės žinios, 2010-07-13, Nr. 82-4371

visais įmanomais atvejais perkančioji organizacija turėtų atsižvelgti į neįgaliųjų kriterijus arba į visiems naudotojams tinkamą projektą. Jeigu perkančioji organizacija nežino, kaip geriausiai nustatyti socialinės apsaugos reikalavimus techninėje specifikacijoje, tuomet ji gali prašyti tiekėjų pateikti alternatyvius pasiūlymus.

Alternatyvūs pasiūlymai suteikia perkančiajai organizacijai teisę pasirinkti objektą, geriausiai atitinkantį jos poreikius finansiniu ir socialiniu požiūriu. Tokiu atveju perkančioji organizacija turėtų nustatyti minimalius techninius reikalavimus pirkimo objektui, kurie bus taikomi abiem pasiūlymams bei minimalius socialinės apsaugos reikalavimus, kuriuos turi atitikti alternatyvus pasiūlymas.

Svarbu pažymėti ir tai, kad perkančiosios organizacijos ne mažiau kaip 5% nuo visų jų vykdomų pirkimų vertės privalo skirti pirkimams iš socialinių įmonių. (*Socialinės įmonės – neįgaliųjų socialinės įmonės, socialinės įmonės, įmonės, kuriose dirba daugiau kaip 50 procentų nuteistųjų, atliekančių arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes, arba įmonės, kurių dalyviai yra sveikatos priežiūros įstaigos ir kuriose darbo terapijos pagrindais dirba ne mažiau kaip 50 procentų pacientų*) (Viešųjų pirkimų..., 2010). Tokius pirkimus gali vykdyti tik tokiu atveju, kai skelbiant apie pirkimą yra nurodoma, kad pirkimas yra rezervuotas socialinėms įmonėms. Be viso to, iš tiekėjų turi būti reikalaujama pagrįsti atitinkamą įmonės statusą.

2. INOVATYVIŲ VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ REGLAMENTAVIMAS

2.1 Inovatyvių viešųjų pirkimų sąvoka ir jų svarba

Žodis „inovacija“ yra kilęs iš Vidurio Prancūzijos teritorijoje tuo metu vartoto žodžio „inovation“, kuris, verčiant pažodžiui, reiškia „atnaujinimas“ arba „naujo pavidalo suteikimas esančiam daiktui“. Lietuvių kalboje vartojami du terminai – tarptautinis *inovacija* ir lietuviškas *naujovė*. Visgi tikslinga būtų juos skirti pagal reikšmę: *inovaciją reikia suprasti kaip procesą, o naujovę – kaip to proceso rezultatą* (naujas produktas, nauja technologija, naujas gamybos ar vadybos organizavimo metodas) (K. Gečas ir kt., 2003, p. 4). Remiantis Aiškinamuoju ekonomikos anglų – lietuvių kalbų žodynu (2006, p. 309), „inovacijos“ sąvoka gali būti suprantama kaip „išradimų“ pakaitalas, apibūdinant tiek technologines gamybos procesų patobulinimus, tiek rinkos produktų naujus gaminius ir požymių derinimus.

Inovacijų samprata smarkiai išsiplėtė per pastaruosius keturiasdešimt metų. EK inovacijų sąvoką apibrėžia kaip „produktų, paslaugų asortimento ir susijusių rinkų atnaujinimą ir išplėtojimą; naujų produkcijos, pasiūlos ir paskirstymo metodų sukūrimą“ (Innovation Management..., 2004, p. 24). Mokslinėje literatūroje vienos inovacijų sąvokos apibūdinimo nėra, įvairūs autoriai pateikia išsamesnius ir apibendrinančius arba kartais netgi labai trumpus apibrėžimus.

Inovatyvūs viešieji pirkimai – *viešieji pirkimai, kai perkančioji organizacija, pirkdama produktus, į viešojo pirkimo sąlygas įtraukia kriterijus, skatinančius tiekėjus kurti ir pasiūlyti inovatyvių produktų* (Lietuvos Respublikos..., 2009). Inovatyvūs viešieji pirkimai - pažangaus augimo nuostatų įtraukimas į viešuosius pirkimus, kurie gali pagerinti švietimo, mokslinių tyrimų, novatoriškų idėjų skatinimą bei viešųjų paslaugų kokybę. Be to, šių pirkimų pagalba stiprinamos žinios ir inovacijos. Kaip pažymi L. Drayson, I. Pearson (2009), inovacijos suteikia galimybių sukurti geresnę piniginę vertę, prisidedant prie geresnės viešųjų paslaugų kokybės, sumažinti išlaidas ir greičiau pasiekti naudos. Minėtų autorių teigimu, viešųjų paslaugų perspektyvoje inovacijos apima:

- inovacinius projektavimus ir viešųjų paslaugų teikimą;
- inovatyvių produktų ir paslaugų pirkimą;
- inovatyvių viešųjų pirkimų procesus.

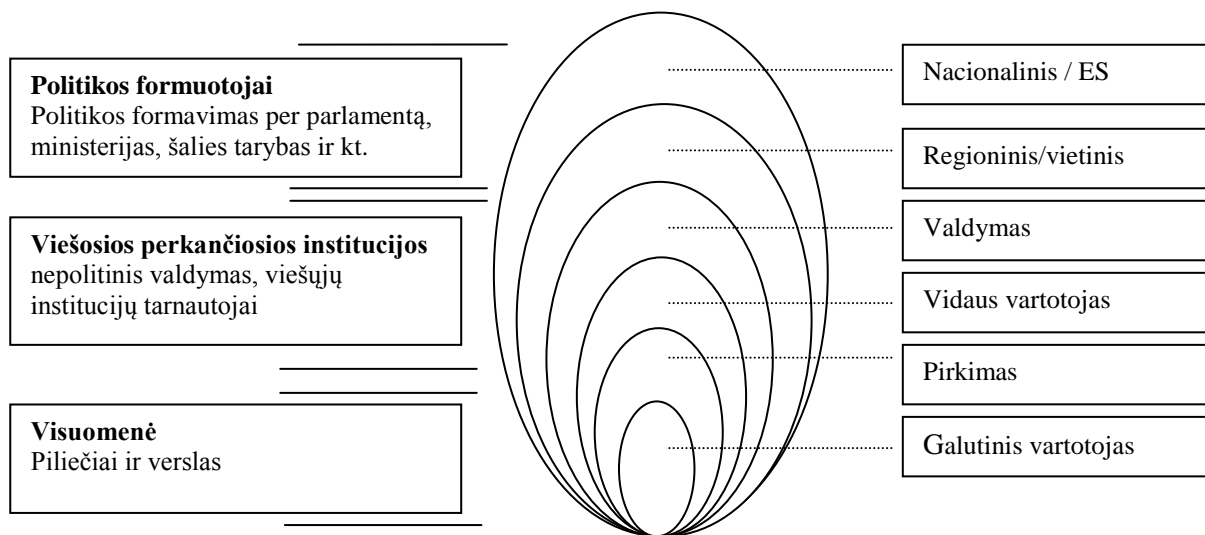
Viešieji pirkimai sudaro 16 proc. ES BVP (A. Fulmini, 2006). Vykdamie viešuosius pirkimus, Europa turi didžiulį nepanaudotą potencialą, skatina inovacijas ir kartu skatina tarpvalstybinę konkurenciją ir valdžios institucijoms užtikrina geriausią kainos ir kokybės santykį. Viešieji inovatyvių produktų ir paslaugų pirkimai yra labai svarbūs siekiant gerinti viešųjų paslaugų kokybę ir veiksmingumą, kai valstybės biudžetai yra mažinami (Žalioji knyga..., 2010). Dėl šių priežasčių, tokių pirkimų skatinimas didina konkurenciją ne tik valstybės viduje, bet ir už jos ribų. Tokiu būdu valstybė tampa patrauklesne ir kitų šalių investuotojams. Dėl to didėja valstybinių institucijų patrauklumas visuomenei ir darbo rinkai.

Esant prielaidai, kad inovatyvūs viešieji pirkimai gali būti ir į rizikingus pokyčius orientuotas procesas, galima teigti, kad po šio proceso yra sukuriamas konkurencingas produktas ar paslauga. Taip pat, vykdamie inovatyvius viešuosius pirkimus, konkurso dalyviai skatinami bendradarbiauti su įvairiomis mokslo įstaigomis, taip kuriant inovacijas ir siūlant jas viešajam sektoriui. Be to, dalyviai, kurie dalyvavo inovatyviuose viešuosiuose pirkimuose ir nelaimėjo, įgauna puikią praktiką ir papildomą naudą.

2.2. Dalyvių vaidmuo inovatyvių viešųjų pirkimų procese

Viešojo sektoriaus politikos paklausa egzistuoja keliais lygiais: tarptautiniu, nacionaliniu, regioniniu ir vietiniu. Nors šie lygiai skiriasi dydžiu, tačiau pagal vadovavimą jie dalijami į du pagrindinius lygius: nacionalinį ir ES, regioninį ir vietos. Valdžios institucijos gali būti suskirstytos į tris lygius: valdymo, vidaus vartotojus (valdžios institucijų darbuotojai, kurie perka produktus savo darbui) ir pirkėjus (viešųjų valdžios institucijų darbuotojai, kurie yra atsakingi už viešųjų pirkimų organizavimą).

Politikos formuotojai. Politikos formuotojai ES reglamentais siekia atverti nacionalines rinkas bei atitikti bendrajai rinkos idėjai. Skirtingai nuo ES ir nacionalinės politikos kūrėjų, žemesnio lygio politiką formuojantiems asmenims trūksta galimybės keisti viešųjų pirkimų reguliavimą, norint pasiekti politinių tikslų. Kita vertus, bendrai jie sudaro daugumą, galinčią daug pasiekti daugelyje ES šalių. Svarbu pažymėti ir tai, kad šie politikai gali būti labai įtakingi, kai kalbama apie tam tikrų produktų kolektyvinės paklausos sukūrimą, kuriais siekiama bendrų politinių tikslų. Sisteminės inovacijos atrodo labiau tikėtinos šiame lygmenyje, kaip koordinuota paskata tarp politikos formuotojų, viešųjų perkančiųjų valdžios institucijų ir viešųjų pirkėjų (žr. 1 pav.).

1 pav. Inovatyvių viešųjų pirkimų dalyviai. Pasiūla

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis Muller, L. (2009). Exploring public procurement as a strategic innovation policy mix instrument [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-16]. Prieiga per internetą: <http://www.technopolisgroup.com/resources/downloads/reports/public_procurement.pdf>.

Viešosios perkančiosios organizacijos. Jų tikslas - teikti visuomenei paslaugas. Valdžios institucijos gali prisidėti prie savo veiklos atnaujinimo pirkdamos inovatyvius produktus ar paslaugas.

Valdymas (nepolitinis). Šiame lygmenyje inovatyvūs viešieji pirkimai gali turėti didelį teigiamą poveikį. Viena iš pagrindinių valdymo iniciatyvų yra susijusi su inovatyvių viešųjų pirkimų investicijomis, kurių reikia ilgalaikiai plėtrai: teikti visuomenei techniškai ilgalaikes prekes ir paslaugas. Inovatyvūs viešieji pirkimai gali būti naudojami ir plačiąja prasme, atsižvelgiant į institucijos poreikį.

Vidiniai vartotojai yra svarbūs tikslams pasiekti inovatyvių viešųjų pirkimų metu. Jų indėlis gali būti didelis, jei jie padės tiekėjams konkrečiai nurodyti, kokių produktų ar paslaugų jie nori. Be to, jie turi galimybę priimti reikalingus sprendimus.

Pirkėjai. Jei pirkėjai nedalyvauja institucijos strateginėse diskusijose, inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimas bus mažesnis. Jie turi įgaliojimus pirkti inovatyvius produktus, o jeigu pirkimas nepavyksta, atsakomybė turi būti padalinta bendrai.

Visuomenė. *Galutiniai paslaugų gavėjai.* Visuomenė vaidina netiesioginį vaidmenį. Jos poreikiai ilgai turėtų būti labiau vertinami, pavyzdžiui, prognozavimo procese ir sudarant ateities viziją. Vizija privalo būti suskirstyta į strategijas ir veiksmus, kuriuose vienu iš įrankių turėtų tapti inovatyvūs viešieji pirkimai.

Remiantis „Viešųjų pirkimų, kaip strateginio inovacijų politikos įgyvendinimo instrumento aiškinimo“ vadovu (2009), galima teigti, kad valstybių politikai pamažu pradeda

suprasti, kokią didelę naudą gali turėti inovacijų skatinimas viešųjų pirkimų metu. Todėl inovacijas pradedama įtraukti į inovacijų skatinimo strategijas. Jeigu politikai nori, kad viešosios paslaugos būtų stiprinamos viešųjų pirkimų procedūrose, jiems turėtų būti suteiktos aiškios instrukcijos. Politikos formuotojai turi išskirti aiškia poziciją ir parodyti įsipareigojimą inovacijoms pirkti. Be to, jei valdžios institucijos nori, kad viešųjų pirkimų procedūros skatintų inovacijas, tuomet viešieji pirkimai turėtų tapti strateginiais organizacijos tikslais. Standartinės pirkimų procedūros turėtų būti sukonstruotos taip, kad tiekėjai galėtų pasiūlyti inovatyvius sprendimus.

2.3. Inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimas viešajame sektoriuje

Valdžios institucijos turi daug galimybių skatinti naujų technologijų paklausą transporto, energetikos, aplinkosaugos, sveikatos, švietimo ir informacijos bei ryšių rinkose. Kad šios galimybės būtų išnaudojamos, viešųjų pirkimų pareigūnams reikia politinio ir vadovybės užnugario ir praktinės pagalbos (Įgyvendinant Bendrijos..., 2005). Valdžios institucijos yra reikšmingi dalyviai, kurių pagalba gali būti skatinamas privatus sektorius, kuris gali investuoti į mokslinius tyrimus bei inovacijas. Verslas tokiu atveju turės daugiau galimybių siūlyti inovatyvius sprendimus. Tai paskatintų verslą tiekti kiek įmanoma veiksmingesnius bei našesnius produktus ir paslaugas, tuo labiau, jei juos užsako valdžios institucijos.

Viena svarbiausių aplinkybių organizuoti inovatyvius viešuosius pirkimus yra ta, kad viešasis valstybės sektorius gali geriau įdiegti inovacijas, nei privatus sektorius:

- valstybė yra labai reiklus pirkėjas, ji reikalauja, kad inovatyvūs sprendimai įgyvendintų valstybės numatytus tikslus visuomenėje. Nauji socialiniai poreikiai, kurie tampa valstybės prioritetinėmis kryptimis, sukuria galimybes bei atveria veikimo laisvę novatoriškiems sprendimams;
- valstybinis sektorius yra pajėgus bei pasiruošęs mokėti aukštesnes kainas, kas yra ypatingai svarbu inovacijų diegimo pradžioje. Valstybinis sektorius yra suinteresuotas bendru valstybės ekonomikos vystymu, todėl nepaisydamas galimų aukštesnių kainų bei novatoriškų pirkimų rizikos, turi galimybę diegti inovacijas labiau nei privatus sektorius;
- visuomenėje kylantis inovatyvių sprendimų poreikis greitai pajuntamas privačiame sektoriuje. Šį poreikį valstybinis sektorius gali signalizuoti įvairiais būdais: nuo

teorinio problemų kėlimo iki konkrečių veiksmų, pvz. techninių specifikacijų ar pirkimo dokumentų kūrimo (Lietuvis viešųjų..., 2007).

Viešieji pirkimai funkcionuoja visuose valstybės valdymo lygiuose ir pajėgus skatinti inovacijas per viešuosius pirkimus. *Viešasis sektorius turi pirmasis viešojo valdymo srityje įgyvendinti inovatyvius požiūrius ir naudoti naujas technologijas bei procedūras.* Tai leistų geriau tenkinti piliečių poreikius ir gerinti viešųjų paslaugų kokybę, didinant darbo našumą. Inovacijų diegimas telekomunikacijos, sveikatos apsaugos, transporto, statybos, energetikos sektoriuose yra ypač svarbus. Pagal LR ŪM Viešųjų pirkimų politikos 2009-2010 ataskaitą (2010), vieni iš pagrindinių strategijos tikslams pasiekti nustatytų uždavinių yra *skatinti inovacijas, vykdant viešuosius pirkimus, jog 2013 metais inovatyvūs pirkimai sudarytų – 5%.*

LR ŪM (2010) remiantis „Innobarometer 2009“ paskelbtais duomenimis, Lietuvos įmonės yra pirmoje vietoje ES pagal domėjimąsi viešųjų pirkimų galimybėmis. Net 57 proc. apklaustųjų teigė, kad yra laimėję, dalyvavę arba svarstę apie dalyvavimą viešuosiuose pirkimuose. Ir net 28 proc. viešųjų pirkimų konkursuose dalyvavusių Lietuvos įmonių atstovų nurodė, kad perkančiosioms organizacijoms galėjo pasiūlyti inovatyvių sprendimų (ES vidurkis – 29 proc.). Galima teigti, kad daugiau nei pusė Lietuvos įmonių dalyvauja ir yra pasiruošusios dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, net ketvirtadalis jų gali pasiūlyti inovatyvius sprendimus. Esant tokioms sąlygoms, viešasis sektorius turėtų būti lankstesnis bei suteikti daugiau galimybių, priimant tinkamus sprendimus dėl inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimo.

Pažymėtina, kad norint pasiekti, jog perkančiosios institucijos didintų viešųjų paslaugų kokybę, būtina apibūdinti ir vykdyti poreikius plačiu veiklos aspektu. Tai leistų paslaugos ir (arba) produkto siūlytojams pateikti geresnių ir įvairesnių problemos sprendimų. Viešieji pirkėjai turi tapti „protingais vartotojais“, kurie planuoja, ką pirkti, kaip pirkti ir kas pirks (Komisijos komunikatas..., 2006). Pažymėtina ir tai, kad perkant reikia atsižvelgti ir į išlaidas, kurios galimos naudojant produktą ar paslaugą per visą jo (jos) gyvavimo ciklą, o ne vien tik į kainą pirkimo metu. Viešieji pirkėjai galėtų sujungti savo pajėgas keisdami patirtimi, idėjomis ir kartu pasiekti didelę užsakymo apimtį. Tai skatintų naujovių paklausą ir leistų viešajai valdžiai įsigyti geresnės kokybės produktus ir paslaugas.

Kaip nurodoma E. Aho „Novatoriškos Europos kūrimas“ ataskaitoje (2006), viešųjų pirkimų naudojimas, siekiant padidinti inovatyvių prekių paklausą, tuo pat metu didinant ir ES viešųjų paslaugų produktyvumą, viešojo sektoriaus teikiamų paslaugų pirkėjas turi būti skatinamas, pavyzdžiui, sutelkiant viešųjų pirkimų poreikį, derinant ar sukuriant pakankamai didelę visuomeninės paklausą naujovėms. Todėl svarbu yra siekti visuomenės suinteresuotumo bei palankesnės nuomonės inovacijų atžvilgiu.

L. Draysin, I. Pearson teigimu (2009), inovacijos gali pasireikšti ir išradimų forma, naujomis technologijomis, naujais procesais ir idėjomis. Idėjos gali ateiti iš suinteresuotų šalių, darbuotojų ar sąveikaujant tiekėjams ir darbuotojams. Moksliniai tyrimai rodo, kad viešasis sektorius ne visada gauna geriausias inovacines idėjas iš tiekėjų. Vienas iš svarbiausių užmojų yra įsitraukti į rinką ir nustatyti, ko jai reikia. Toks poreikis gali atsirasti iš politinės ar teisinės pusės, dėl biudžetinių pasikeitimų. Perkančiosios organizacijos turėtų konsultuotis su tiekėjais, įskaitant ir potencialius tiekėjus, klientus ir interesų grupes, siekiant padėti suprasti, ko jie nori. Turi būti pripažįstamas ir stiprinamas viešojo sektoriaus institucijų vaidmuo.

Taip pat šio tyrimo kontekste svarbu paminėti ir tai, kad valstybių narių inovacijų politikos stebėsenai aiškiai rodo tendenciją plėsti inovacijų strategijos taikymo sritį ir rinktis priemones, kuriomis įgyvendinami platesni visuomenės tikslai. Nepaisant šių pastangų, viešojo sektoriaus perkamosios galios panaudojimo inovacijoms skatinti potencialas lieka daugiausia nepanaudotas. Pažymėtina, kad, atsižvelgiant į numatomus biudžeto suvaržymus, dideliu postūmiu inovacijoms turėtų tapti tai, kad, turint mažiau išteklių, viešąsias paslaugas galbūt reikės teikti taip pat gerai ar geriau. Viešųjų paslaugų teikimo kokybę, veiksmingumą ir atitiktį paklausai taip pat gali pagerinti naujos technologijos (Komisijos komunikatas..., 2009).

Taigi paklausa gali būti inovacijų varomoji jėga, skatinanti inovacijų kūrėjus tenkinti naujus ir pažangius poreikius. Todėl labai svarbu, kad viešasis sektorius suprastų, kokią svarbą jis gali turėti skatinant inovatyvius viešuosius pirkimus. Perkančiosioms organizacijoms trūksta informacijos, kaip galima būtų, vykdant viešuosius pirkimus, skatinti inovacijų diegimą.

2.4 Inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo galimybės pagal Viešųjų pirkimų įstatymą

Šiuo metu VPI nėra numatytos tiesioginės galimybės vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus. Tačiau Lietuvoje pradėtas taikyti **konkurencinio dialogo** pirkimo būdas, kuris *sudaro galimybę organizacijai dar pradiniam pirkimo etape vesti diskusiją su tiekėjais, tokiu būdu siekiant nustatyti geriausių jų poreikius tenkinantį pasiūlymą.* Kaip pažymi S. Aviža ir kt. (2010a), perkančiajai organizacijai gali pritrūkti reikiamų žinių dėl galimos rinkos situacijos bei pasiūlos turinio, todėl konkurencinis dialogas gali padėti nustatyti rinkos

tendencijas, o tiksliau, individualizuoti nestandartinius perkančiosios organizacijos poreikius, atitinkančius inovatyvius sprendinius.

Perkančioji organizacija turi įvertinti tiekėjų suinteresuotumą dalyvauti konkurenciniame dialoge, nes tiekėjai gali būti nusiteikę priešišškai ir nelinkę atskleisti visų novatoriškų sprendimų, kadangi ši informacija gali nutekėti kitiems konkurso dalyviams – kitiems tiekėjams, nors pagal galiojančias taisykles tokia informacija turi būti laikoma paslapyje.

Norėdama išvengti tokios situacijos, perkančioji organizacija privalo užtikrinti, kad konkurencinis dialogas vyktų kuo skaidriau, laikantis visų viešųjų pirkimų principų, ir neatskleisti tretiesiems asmenims jokios iš tiekėjų gautos informacijos be jų sutikimo. Dėl šių priežasčių perkančioji organizacija galėtų leisti tiekėjams pateikti variantus, kurie neatitiktų tų, kurias ji nurodė, bet atitiktų mažiausius techninius reikalavimus, įrašytus konkurso dokumentuose. Esant tokioms sąlygoms, tiekėjai galėtų siūlyti inovatoriškesnes prekes ar paslaugas.

Tačiau perkančioji organizacija, prieš parinkdama konkurencinio dialogo būdą, yra įpareigota visapusiškai išanalizuoti, ar yra objektyvios priežastys, kad konkurencinio dialogo būdo pasirinkimas būtų pateisintas. Jei perkančioji organizacija gali apibrėžti reikalingus techninius reikalavimus arba nustatyti teisinę ir finansinę struktūrą pati, konkurencinio dialogo vykdyti ji negali (Lietuvos Respublikos..., 2006).

VPI yra numatytos ir kitos nuostatos, kurių pagalba galima įgyvendinti inovatyvius viešuosius pirkimus. Norėdama pasiekti geriausio rezultato perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose gali nustatyti tikslus ir aiškius reikalavimus. Perkamų prekių, paslaugų ir darbų savybių apibūdinimas pirkimo dokumentuose pateikiamas **techninėje specifikacijoje**. VPI (2006) 3 priede nurodoma, kad darbų pirkimo techninė specifikacija – *pirkimo dokumentuose pateikta techninių reikalavimų visuma, nustatanti medžiagų, produktų bei tiekimų duomenis, kuriuos naudojant galima būtų medžiagą, produktą ir tiekimą apibūdinti tokiu būdu, kad būtų nustatyta jų ir perkančiosios organizacijos reikmių atitiktis. Šie duomenys apima poveikio aplinkai rodiklius, visų reikalavimų pritaikymą (taip pat ir galimybę naudotis neįgaliesiems) ir jų atitikties įvertinimą, eksploatacines savybes, saugos reikalavimus arba duomenis, apimančius kokybės užtikrinimo tvarką, terminologiją, simbolius, bandymus ir bandymų metodus, pakavimą, žymėjimą ir ženklavimą, gamybos procesus bei metodus*. Perkančioji organizacija, ruošdama techninę specifikaciją, privalo joje nurodyti vienprasmiskus ir tikslus pirkimo objekto apibūdinimo savybes ir panaudojimo tikslus. Be to, VPI (2006) 24 straipsnio 7 dalyje nurodyta, kad pirkimo dokumentai turi būti

tikslūs, aiškūs, be dviprasmybių, kad tiekėjai galėtų pateikti pasiūlymus, o perkančioji organizacija nupirkti tai, ko reikia. Svarbu yra tiksliai apibūdinti norimą rezultatą arba pirkimo objekto funkcinius reikalavimus bei tam tikrų pirkimo objekto savybių technines specifikacijas. Tiekėjai, žinodami perkančiosios organizacijos tikslus ir reikalavimus, galės lengviau pasiūlyti perkančiajai organizacijai reikiamas prekes, paslaugas ar darbų atlikimą.

Tačiau dažniausiai perkančiosios organizacijos suformuluoja būtent tokius pirkimo reikalavimus, kuriuos įgyvendinti gali tik jų propaguojami tiekėjai. LR Aukščiausiojo Teismo nutartyje Nr. 3K-3-216 (2010) teigiama, kad viešųjų pirkimų sutartis buvo pasirašyta su neįgalintu ją sudaryti asmeniu. Paslaugas perkanti organizacija vykdė viešąjį konkursą, neužtikrindama sąžiningos konkurencijos laisvės, ir pažeidė pagrindinius viešųjų pirkimų principus, o konkurso sąlygos buvo parengtos taip, kad jas atitiktų konkreti įmonė. Galima teigti, kad pirkimo sąlygų rengimas yra vienas iš neskaidriausių viešųjų pirkimų proceso etapų, kuriame gali slypėti korupciniai reiškiniai, pažeidžiantys viešųjų pirkimų principus. Be to, propaguojamiems tiekėjams iš anksto gali būti atskleista informacija, kuri gali padėti geriau pasiruošti viešųjų pirkimų konkursui. Todėl siekiant didesnio skaidrumo viešųjų pirkimų procese, reikėtų sugriežtinti šių pirkimų kontrolę.

Norint užtikrinti sąžiningus viešuosius pirkimus, būtina į viešųjų pirkimų procesą įtraukti kuo daugiau naujų kvalifikuotų darbuotojų, kontrolierių, konsultantų, kurie dalyvautų viešųjų pirkimų procese, taip pat tikrintų visus duomenis bei nagrinėtų skundus, o už kiekvieną VPI pažeidimo išaiškinimą, jiems būtų skiriamos priemokos ar kitos paskatinimo formos (pareigų paaukštinimas, papildomų apmokamų laisvų darbo dienų suteikimas, premijos ar kitos su darbuotojais suderintos paskatinimo formos). Viešųjų pirkimų organizatoriams, neteisėtai surengusiems viešuosius pirkimus, būtų skiriamos sankcijos, kurios būti griežtos bei pamokančios, tokios kaip: atleidimas iš pareigų, draudimas dirbti tam tikrą darbą, draudimas dirbti vadovaujantį darbą. Už VPI pažeidimą atlyginti visą padarytą žalą, o apie visus VPI pažeidėjus paskelbti viešai. Be to, šiuo metu ATPK nustato tik dviejų rūšių nuobaudas už VPI pažeidimus – *bauda ir nušalinimas nuo darbo* (pareigų) (Atsakomybė už..., 2011). ATPK reikėtų įtvirtinti griežtesnes sankcijas VPI pažeidėjams. Be to, LR Prezidentės siūlymu (2011), yra pateiktas LR ATPK dviejų straipsnių pakeitimo projektas, kuriame siūloma įtvirtinti griežtesnes nuobaudas už VPI netaikymą, kai pirkimą privaloma atlikti vadovaujantis šiuo įstatymu.

VPI (2006) 26 straipsnis reglamentuoja **alternatyvių pasiūlymų** pateikimo sąlygas. *Tokiu būdu tiekėjams yra sudaromos sąlygos pateikti kuo įvairesnių pasiūlymų, o perkančiajai organizacijai pasirinkti patį geriausią pasiūlymo variantą, kuris atitiks pirkimo*

tikslus. Būtina pažymėti, kad, visų pirma, alternatyvūs pasiūlymai yra galimi tik tuo atveju, kai pasiūlymams vertinti taikomas ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus. Be to, perkančioji organizacija viešųjų pirkimų skelbime nurodo, ar leidžia teikti tokius pasiūlymus, ar ne. VPI (2006) 26 str. 2 d. nurodoma, kad visi techninei reikalavimai alternatyviems pasiūlymams yra suskirstyti į dvi grupes, t. y. perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose turi nurodyti minimalius ir konkrečius reikalavimus, kuriuos privalo atitikti alternatyvūs pasiūlymai.

Perkančiosios organizacijos, vadovaudamosios VPI, turėtų leisti verslo subjektams pateikti kuo daugiau alternatyvių pasiūlymų. Perkančiosios organizacijos dažnai gali nežinoti, kokias prekes ir paslaugas gali pasiūlyti verslo subjektai, todėl alternatyvių pasiūlymų pateikimas gali paskatinti inovatyvių sprendimų taikymą (Lietuvos Respublikos..., 2006). Tačiau praktikoje dažniausiai perkančiosios organizacijos neleidžia teikti alternatyvių pasiūlymų, arba vienas tiekėjas ar tiekėjų grupė gali pasiūlyti tik vieną alternatyvų pasiūlymą. Dėl šios priežasties tiekėjai negali siūlyti inovatyvių pasiūlymų, kadangi pačios perkančiosios organizacijos nesudaro tinkamų galimybių tokiems pasiūlymams teikti.

Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalgoje (2009) teigiama, kad perkančioji organizacija, pirkimo dokumentuose nustatydamą minimalius tiekėjų kvalifikacijos reikalavimus, techninius reikalavimus pirkimo objektui, viešojo pirkimo sutarties vykdymo sąlygas ir kitas konkurso sąlygas, turi užtikrinti tiekėjų nediskriminavimą ir lygiateisiškumą. Konkurso sąlygos neturi suteikti perkančiajai organizacijai besąlyginio pasirinkimo laisvės ar neribotos diskrecijos (nuožiūros).⁶ Pirkimo sąlygos privalo būti iš anksto paskelbtos. Tai turi būti padaryta taip, kad visi tiekėjai būtų tinkamai informuoti ir galėtų šias sąlygas interpretuoti vienodai. Dėl to tiekėjų lygiateisiškumo principas apima ir pareigą elgtis skaidriai, o tai leidžia patikrinti, kaip laikomasi tiekėjų lygiateisiškumo.

Apibendrinant galima teigti, kad nors VPI nėra tiksliai nurodytos aiškios teisinės galimybės vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus, tačiau draudžiančios nuostatos taip pat nėra. Todėl galima sakyti, kad inovatyvūs viešieji pirkimai gali būti vykdomi VPI sąlygomis. Be to, tai patvirtina ir tai, kad perkančioji organizacija gali konkurencinio dialogo metu derėtis dėl tam tikrų inovatyvių prekių, paslaugų ar darbų atlikimo dar ankstyvoje pirkimo stadijoje. Yra sudaryta galimybė dokumento techninėje specifikacijoje apibūdinti norimą rezultatą arba nurodyti pirkimo objekto funkcinis reikalavimus. Taip pat egzistuoja

⁶ Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 1988 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas Beentjes prieš Nyderlandų valstybę, 31/87, Rink. 1988, p. 4635; 2002 m. rugsėjo 17 d. Sprendimas Concordia Bus Finland, C-513/99, Rink. 2002, p. I-7213.

alternatyvių pasiūlymų galimybė, kuri leidžia tiekėjui pasiūlyti inovatyvius sprendimus. Taigi galima teigti, kad *VPĮ nuostatos sudaro galimybes vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus*.

2.5 Priežastys, lemiančios inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo sunkumus

Egzistuoja daug kliūčių ir sunkumų, susijusių su inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimu. EK manymu, viena iš priežasčių, kodėl ES naujovių potencialas iki šiol nebuvo pakankamai išnaudotas, yra *išliekantys sistemos sąlygų trūkumai ir nuolatinis naujovės, kaip esminės vertybės, nuvertinimas visuomenėje*. EK įsitikinusi, kad apskritai naujovės – nuo aplinkosaugos, pasitelkiant ekologines naujoves, iki individo gerovės kėlimo, pasitelkiant racialesnį infrastruktūros kūrimą – tai vienas pagrindinių dalykų sprendžiant piliečių materialines ateities problemas (Komisijos Komunikatas..., 2006). Todėl svarbu nustatyti priežastis, kodėl visuomenė nuvertina naujoves ir nenori priimti jų kaip vertybės, kuri gali pakeisti ar/ir palengvinti jų gyvenimus.

Dar viena inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo problema – *informacijos trūkumas apie inovatyvių produktų ir paslaugų pranašumą prieš įprastus produktus ar paslaugas*. Dėl šios priežasties, perkančioji organizacija nėra suinteresuota pirkti inovatyvius produktus ar paslaugas. Dauguma potencialių vartotojų apie inovatyvių produktų naudą sužino tik iš kitų inovatyvius produktus naudojančių subjektų. Tyrimai rodo, kad paklausa nepradeda didėti tol, kol pirmieji 2-5% potencialių pirkėjų nepriima produkto. Dažniausiai pirkėjai, išmėgindami inovatyvų produktą, yra abejingi kainai, nes jie linkę naudoti kainą kaip kokybės rodiklį ir dažniausiai nėra alternatyvių rūšių, su kuriomis būtų galima palyginti, todėl novatorių didelės kainos dažnai neatbaido (<http://e-stud.vgtu.lt/files/dest/8962/gyvavimo%20ciklas.ppt>). Be to perkančiajai organizacijai, vykdant viešuosius pirkimus neskelbiamų derybų metu, sumažėja tikimybė, kad inovatyvius pasiūlymus galintys pateikti tiekėjas, galės pasiūlyti tokį produktą.

Galima daryti išvadą, kad, norint skatinti inovatyvius viešuosius pirkimus, būtina didinti informacijos sklaidą. Informacijos kaupimo sistemos sukūrimas, kurioje būtų pateikta visa aktuali informacija apie inovacijas, galėtų pagelbėti viešuosius pirkimus vykdančioms organizacijoms susipažindinant su inovacijoms, jų diegimo galimybėmis bei inovatyvių produktų pranašumu prieš įprastus produktus.

Kita priežastis, kodėl informacijos apie inovatyvius viešuosius pirkimus gali pritrūkti – *konkurencijos ribojimas*. Tiekėjams yra palanku, kai konkurentų rinkoje yra mažai. Tokiu būdu jų galimybės laimėti viešųjų pirkimų konkursus yra didesnės. Praktikoje egzistuoja daug

tokių atvejų, kai tiekėjų konkurencija yra ribojama. Pažymėtina, kad viešuosiuose pirkimuose konkurenciją riboja pernelyg aukšti arba neadekvatūs pirkimo pobūdžiui reikalavimai, kurie atima galimybę viešojo pirkimo procedūrose dalyvauti sutartį gebantiems įvykdyti kandidatams ar dalyviams (Klaipėdos miesto..., 2010). Todėl siekiant išvengti konkurencijos ribojimo ir užtikrinti įstatymų laikymąsi, perkančioji organizacija turėtų labai kruopščiai išnagrinėti visas pateiktas tiekėjų pretenzijas dėl konkurso sąlygų laikymosi.

Transparency International atlikus tyrimą (2007) paaiškėjo, kad dažniausiai viešųjų pirkimų nugalėtojai Lietuvoje yra *nustatomi pagal žemiausią kainą, neatsižvelgiant į produkto ir paslaugos kokybę*. Galbūt dėl to tiekėjai nėra suinteresuoti siūlyti inovatyvių prekių, paslaugų ar darbų atlikimo, kadangi jų pasiūlymai gali neatitikti žemiausios kainos. Tačiau pasiūlyta neįprasta maža kaina ne visada yra pagrįsta. LR Aukščiausiojo Teismo nutarime Nr. 3K-3-216 (2010) teigiama, kad: „neįprastai maža pasiūlyta kaina *per se* nėra kliūtis viešojo pirkimo sutarčiai sudaryti. Tik tokia neįprastai maža kaina, kurios tiekėjas negali pagrįsti, t. y. įrodyti, kad pasiūlyta kaina jis galės tinkamai ir laiku įvykdyti viešojo pirkimo sutartį, suponuoja perkančiosios organizacijos pareigą atmesti tokį tiekėjo pasiūlymą“.

Siekiant išvengti neskaidrių viešųjų pirkimų, perkančioji organizacija privalo pareikalauti dalyvio, pasiūliusio neįprastai mažą kainą, pagrįsti šį pasiūlymą. VPI (2006) 40 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad, jeigu dalyvis nepateikia tinkamų kainos pagrįstumo įrodymų, perkančioji organizacija pasiūlymą privalo atmesti. Be to, vertinant tiekėjų pasiūlytą kainos pagrindimą, svarbu atsižvelgti ne tik į kainą, bet ir į gamybos proceso, teikiamų paslaugų ar statybos metodo ekonomiškumą; pasirinktus techninius sprendimus ir (arba) išskirtinai palankias sąlygas tiekti prekes, teikti paslaugas ar atlikti darbus; dalyvio siūlomų prekių, paslaugų ar darbų originalumą (Lietuvos respublikos..., 2006). Atitinkamai, iš to seka, kad perkančioji organizacija turėtų vadovautis ne tik mažiausios kainos kriterijumi, bet ir atsižvelgti į produkto paslaugos kokybę, kuri daugeliu atveju gali būti daug kartų pranašesnė už įprastą produktą.

Kita problema - *viešųjų pirkimų specialistai nėra lankstūs ir novatoriški*. Todėl būtina ieškoti naujų būdų gerinti darbo kokybę, suteikiant daugiau laisvės priimant sprendimus, o organizacijų vadovams laisviau apsispręsti, siekiant diegti inovacijas. Reikalingas geresnis mokymas. Lietuvoje Viešųjų pirkimų tarnyboje iki 2011m. nebuvo parengta nei vieno specialaus seminaro inovatyvių viešųjų pirkimų tema. Dėl šios priežasties, viešųjų pirkimų specialistai nėra įgiję pakankamai žinių apie inovatyvius viešuosius pirkimus. Atsižvelgiant į

tai, viešųjų pirkimų specialistai turėtų domėtis naujovėmis bei jų diegimo galimybėmis ir rodyti iniciatyvas, kurios padėtų skatinti inovacijas viešųjų pirkimų srityje.

Viešosiose organizacijose inovacijų diegimas vyksta lėčiau. Pasak R. Bareikos ir kt. (2009, p. 1), priežastys, kodėl diegimas vyksta lėčiau, yra įvairios. Šių autorių teigimu, dažniausiai pasitaiko šios priežastys:

- sudėtingas inovacijų rezultato matavimas;
- menkas rizikos toleravimas;
- tiesioginės konkurencijos stoka;
- darbuotojų nuostata priešintis pokyčiams.

Galima daryti prielaidą, jog norint, kad inovacijos viešosiose organizacijose būtų efektyvios, visų pirma, yra reikalingos organizacijos reformos, finansinių išteklių lankstumas, tarpininkų buvimas, investicijos į inovacinę veiklą bei visų visuomenės sektorių pritarimas. Norint, kad inovacijų diegimas viešosiose organizacijose vyktų sklandžiai, būtina didinti informacijos sklaidą, organizuoti mokymus, seminarus apie inovacijas ir jų valdymą, taip pat palengvinti bendradarbiavimą tarp verslo ir akademinio sektoriaus, sudaryti sąlygas moksliniams tyrimams bei formuoti politiką ir įstatyminę bazę, siekiant skatinti inovacijas.

3. INOVACIJŲ POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS ES VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE

Kuriant inovatyvią Europą, buvo pažymėta, kad Europa, turėdama pakankamai pajamų, turi palankias sąlygas įsigyti aukštos kokybės prekių ir paslaugų. L. Georghiou (2006), analizuodamas inovacijų politiką Europoje, siūlo keturis žingsnius, kuriant palankią rinką inovacijoms:

- visa ES turi būti aprūpinta pastovia ir palankia aplinka inovacijoms vystyti;
- naudojantis standartiniais įgaliojimais, reikalauti aukšto techninio atlikimo lygio, tartis dėl naujų standartų ir jų veiksmingumo;
- viešuosiuose pirkimuose siūlyti inovatyvius produktus, taip gerinant viešųjų paslaugų kokybę;
- naudotis kultūriniais pasikeitimais, kurie remia inovacijas ir nori įsigyti tokių produktų ir paslaugų, kurias siūlo Europa.

Apibendrinant galima teigti, kad svarbu yra sukurti palankią aplinką, kuri geba savo viduje kurti ir plėsti inovacijas. Viešieji pirkimai sudaro galimybę ne tik teikti paslaugas ar darbus, bet ir siūlyti pažangesnius sprendimus, kurie užtikrintų geresnę teikiamų paslaugų kokybę.

Aptariant viešųjų pirkimų teisinį reglamentavimą, šių teisinių santykių reguliavimo šaltinius, būtina akcentuoti tai, kad viešųjų pirkimų taisyklės ES lygmeniu įtvirtina vadinamosios *ES Viešųjų pirkimų direktyvos* (S. Aviža ir kt., 2010b, p. 5). ES priėmė viešųjų pirkimų direktyvas, kuriose pateiktos nustatytos procedūros, kurių reikia laikytis viešųjų pirkimų procese. Direktyvos taip pat siekia skatinti inovacijas, todėl jose įtvirtintos galimybės:

- tarp pirkėjų ir klientų galimas techninis ir konkurencinis dialogas tam, kad kiekviena pusė geriau suprastų kitą;
- galimybė apibrėžti reikalavimus, nustatant standartą, kuris leistų tiekėjui pateikti technologijas tokia forma, kurią jie gali įgyvendinti;
- alternatyvų pasirinkimas, tokiu būdu atveriant pasiūlymus alternatyvioms idėjoms;
- sąlygos, kurios leidžia tiekėjui pasinaudoti jų sukurtomis inovacijomis platesnėje rinkoje (Toward innovative..., 2009).

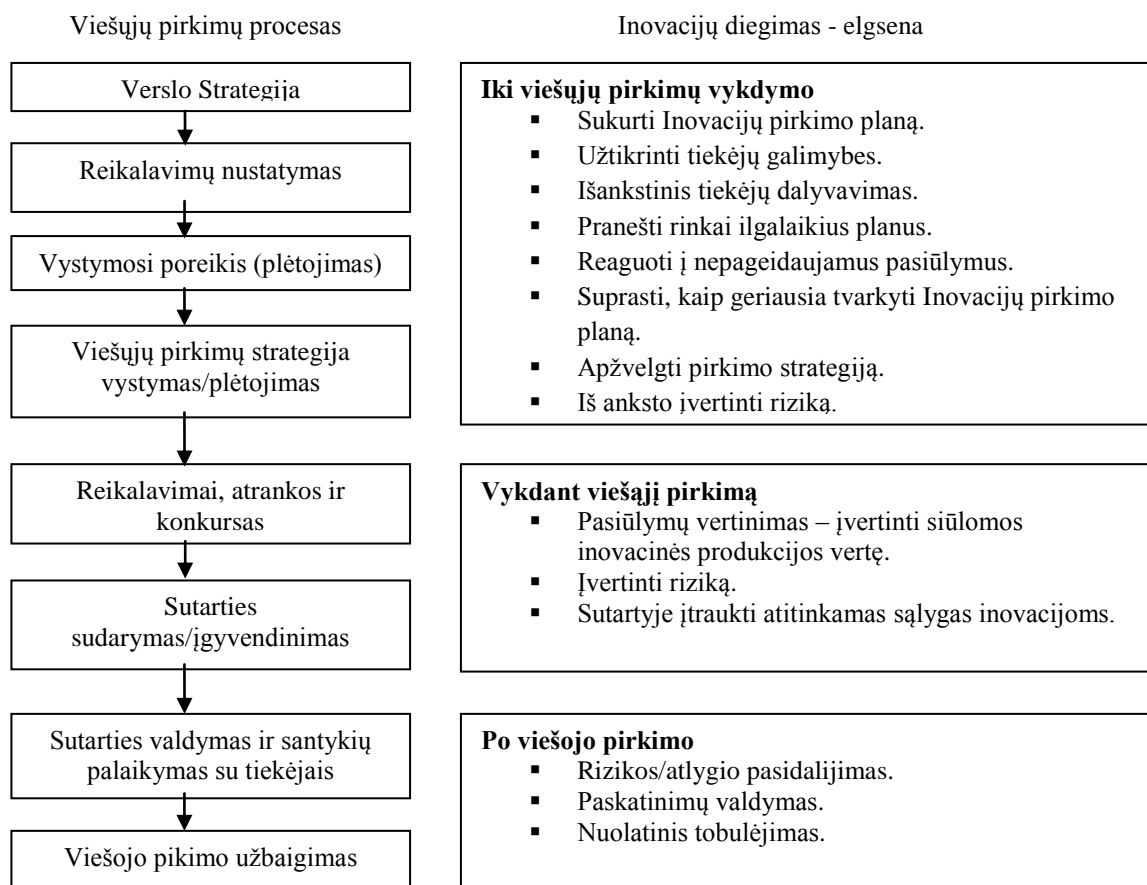
Kaip pabrėžia D. Vasconcelos (2009), inovacijos yra pagrindinis ES prioritetas per pastarąjį dešimtmetį, ir viešieji pirkimai turi remti inovacijas, įskaitant procesus ir praktiką. Galima teigti, kad viešųjų pirkimų teisinis reglamentavimas yra nuolatos tobulinimas tiek

nacionaliniu, tiek ES lygiu, kadangi EK nuolat rengia vis naujus viešųjų pirkimų teisės aktus ir kitus dokumentus. ES priimtos viešųjų pirkimų direktyvos, skirtos nacionalinės teisės nuostatomis derinti ir yra ypač svarbios kuriant bendrą rinką – viešųjų pirkimų reikalavimams suderinti.

EK siūlo, kad vyriausybės savo biudžeto lėšų dalį skirtų inovacinių produktų ir paslaugų viešajam pirkimui. Taip turėtų būti sukurta ne mažesnė kaip 10 mlrd. eurų per metus vertės inovacijų, kuriomis gerinamos viešosios paslaugos, viešojo pirkimo rinka (P. Zagamė, 2010). Skatinti naujas technologijas valdžios institucijos turi daug galimybių. Tačiau, kad jos būtų išnaudotos, viešųjų pirkimų pareigūnams reikia praktinės pagalbos ir politinio bei vadovybės užnugario. Ypač svarbu informuoti valdžios institucijas apie galimybes, kurias gali atverti nauja viešųjų pirkimų teisinė bazė, tuo labiau, jeigu joje numatytos galimybės skatinti organizacijas viešuosiuose pirkimuose siūlyti technologiškai pažangesnes ir novatoriškesnes paslaugas ir prekes.

Regionų ar vietinių lygių pirkimai sudaro maždaug pusę Europos viešųjų pirkimų, todėl vienas iš pagrindinių uždavinių yra skleisti ir įtraukti į šiuos pirkimus inovatyvių pirkimų praktiką. Valstybinės organizacijos turėtų galvoti apie viešųjų pirkimų strategijas. Pasak L. Drayson, I. Pearson (2009), kiekviena valstybinė organizacija turėtų turėti verslo strategiją, kurioje būtų numatyta, kaip šioje strategijoje tikimasi panaudoti viešuosius pirkimus skatinant inovacijas. Kiekvieną valstybinę organizaciją raginama turėti Inovacijų pirkimo planą, kuris turėtų būti susijęs su šios organizacijos verslo strategija ir konkrečiai parodyti, kaip organizacijos planuose bus panaudotos inovacijos viešuosiuose pirkimuose.

Valstybinės organizacijos taip pat gali pasinaudoti tiekėjų žiniomis apie rinką bei jos tendencijas, tiekėjų pajėgumu iki tol, kol jie sukurs viešųjų pirkimų strategiją ir reikalavimus viešiesiems pirkimams. Tiekėjai yra naudingi viešajam sektoriui formuojant esamą rinką, ar netgi naują, kurios strateginis tikslas - susipažinti su viešojo sektoriaus poreikiais dabartyje ir ateityje. Pagrindinės elgesio savybės ir veiksmai, skatinantys inovacijas viešuosiuose pirkimuose, vizualiai pavaizduoti 2 pav. (žr. 2 pav.).

2 pav. **Inovacijų diegimas viešųjų pirkimų cikle**

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis Drayson, L., Pearson, I. (2009). Driving innovations through public procurement [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-15]. Prieiga per internetą: <http://www.ogc.gov.uk/documents/OGC09-0679_InnovationBrochure.pdf>.

Lietuvoje, viešųjų pirkimų sistemoje, Inovacijų pirkimo planai dar nėra kuriami, nors jau artėjama prie to. Lietuva sėkmingai sukūrė „Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metų strategiją“ (2009), kurioje teigiama, kad 2013 m. inovatyvūs viešieji pirkimai turi sudaryti 5% visų viešųjų pirkimų. Galima daryti prielaidą, kad šis procentas kiekvienais metais augs, todėl valstybei reikės Inovacijų pirkimo plano, kuris padės geriau diegti inovacijas viešųjų pirkimų srityje.

Taip pat šio tyrimo kontekste svarbu paminėti, kad viešųjų pirkimų procese *didžiausi nesklaidumai įvyksta ruošiantis ir vykdant viešąjį pirkimą*. Pasiruošimo stadijoje perkančiosios organizacijos jau būna suplanavusios ir iš anksto pasirinkusios tiekėjus, kurie laimės konkursą. Reikalavimų ir atrankų stadijoje perkančioji organizacija dažniausiai nustato tokius reikalavimus, kuriuos gali įvykdyti jų propaguojami tiekėjai. Dėl šių priežasčių konkursą laimi ne patys tinkamiausi ir geriausius pasiūlymus galintys pateikti tiekėjai. Norint pašalinti šią problemą, būtina skelbti apie visus ruošiamus vykdyti viešuosius pirkimus bei pateikti išsamią informaciją apie juos viešai bei visiems prieinamoje vietoje. Tuo tarpu visi

mažos vertės pirkimai galėtų būti skelbiami Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje arba, kaip numatyta VPĮ (2011) 86 straipsnio 1 dalyje, būti papildomai skelbiami perkančiosios organizacijos tinklalapyje, internete, leidiniuose ar kitose priemonėse.

3.1 ES patirtis skatinant inovatyvius viešuosius pirkimus

3.1.1 EK, Lenkijos ir D. Britanijos pozicija inovatyvių viešųjų pirkimų skatinime

Skatinti inovacijas EK parengė „Inovatyvių sprendimų viešuosiuose pirkimuose geros praktikos 10 elementų vadovą“ (2007), kuriame pateikiama 10 gerosios praktikos pavyzdžių, kaip galima skatinti inovacijas vykdant viešuosius pirkimus, siekiant suderinti perkančiųjų organizacijų inovatyvius poreikius ir tiekėjų inovatyvius sprendimus. EK siūlo 10 inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimo būdų (žr. 1 lent.).

1 lentelė

Inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimo būdai

Skatinimo būdas	Skatinimo būdo aprašymas	Siūloma veikla
Veikti kaip protingam užsakovui.	Sėkmingiems inovatyviems viešiesiems pirkimams įgyvendinti, reikia pareikalauti iš pirkėjų būti protingiems užsakovams, kurie planuoja, ką jie turės pirkti ir kaip pirkti.	Kuo anksčiau informuoti rinką apie organizacijos planus.
Atsižvelgti į rinką dar prieš konkursą.	Būtina išsiaiškinti, kas rinkoje yra prieinama prieš nusprendžiant, ką pirkti. Apibrėžti tikslai ir reikalavimai yra pirmas žingsnis viešųjų pirkimų procese, kuris nustato, ar galimi pasiūlymų teikėjai galės įgyvendinti inovatyvius poreikius.	Išsiaiškinti rinkos siūlomus inovatyvius sprendimus, pranešti organizacijos poreikius. Aptarti būdus, kaip įgyvendinti organizacijos poreikius.
Užtikrinti aktyvų visų sutarties šalių dalyvavimą viso viešųjų pirkimų proceso metu.	Vartotojų įtraukimas į pirkimo procesą padeda išsiaiškinti aiškesnius reikalavimus ir palengvina sėkmingą jų įgyvendinimą. Svarbu yra nustatyti, ar vartotojai yra pasirengę priimti inovatyvius sprendimus.	Nustatyti pagrindinius bendradarbiavimo tarpininkus ir saugiai juos įtraukti į dalyvavimą.
Leisti rinkai pasiūlyti inovatyvius pasiūlymus.	Jei valdžios institucijos nesuteikia tiekėjui galimybės teikti inovatyvius pasiūlymus, tuomet nėra jokių galimybių, kad tiekėjai pateiks tai, ko nori užsakovai, pačiu geriausiu būdu.	Suteikti rinkai galimybę siūlyti inovatyvias idėjas.

1 lentelės tęsinys		
Siekti geros vertės, bet ne už mažiausią kainą.	Naujovė gali būti mažesnės kainos, tačiau ji, paprastai, susijusi su geresne kokybe. Kad būtų pritaikyti abu kriterijai, galima sudaryti ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą. Tai leidžia atsižvelgti į išlaidas ar techninius privalumus	Nuspręsti, į kokius kainos ir kokybės aspektus siekiama atsižvelgti
Naudotis elektroninėmis priemonėmis.	Tokiu būdu galima lengviau suteikti būtiną informaciją. Elektroninės priemonės gali sumažinti išlaidas, skleidžiant informaciją arba ją apdorojant.	Naudotis elektroninėmis priemonėmis, siekiant informuoti ir didinti vartojimo efektyvumą.
Nuspręsti, kaip valdyti riziką.	Rizikos mažinimas ir nenumatytų atvejų planavimas yra svarbus veiksnys, padedantis sušvelninti riziką.	Sukurti rizikos planą ir paskirti atsakingą žmogų už rizikos valdymą.
Naudoti sutarties susitarimus, skatinant inovacijas.	Sutartys gali ir toliau skatinti inovacijomis patobulintas organizacijas.	Įtraukti į sutartį idėjų, kurios leistų ir toliau vykdyti inovatyvius sprendimus.
Parengti įgyvendinimo planą.	Sutarties monitoringas ir vertinimas gali padėti busimoms inovacijoms. Aiškūs, tikslūs ir prasmingi veiklos rodikliai turi būti aprašyti sutartyje.	Organizacijai apsirūpinti įgyvendinimo struktūra ir resursais. Stebėti ir mokytis iš įgyvendinimo.
Mokytis dėl ateities.	Pagrindinis tikslas - padėti politikos formuotojams gerinti savo veiklą ir skatinti naujoves. Įgyta patirtis galėtų būti dokumentuojama ir paskirstoma viešųjų pirkimų specialistams. Labai svarbu įvertinti priemones, kuriomis siekiama skatinti mokslinių tyrimų ir plėtros naujoves per viešuosius pirkimus.	Sukurti įvertinimo ir peržiūros procedūras, siekiant pagerinti žinias apie inovacijas viešųjų pirkimų procese.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Commission of the European communities. Commissions staff working document. Guide on dealing with innovative solutions in public procurement. 10 elements of good practice (2007). Brussels. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-11-28]. Prieiga per internetą: <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st06/st06920.en07.pdf>>.

Apibendrinant galima teigti, kad EK pagrindinis tikslas - *padėti politikos formuotojams gerinti savo veiklą ir skatinti inovacijas*. Įgyta patirtis galėtų būti aprašoma ir paskirstoma viešųjų pirkimų specialistams. Taip pat svarbu įvertinti priemones, kuriomis siekiama skatinti mokslinių tyrimų ir plėtros naujoves viešuosiuose pirkimuose. Todėl būtina sukurti įvertinimo ir peržiūros procedūras, siekiant pagerinti žinias apie inovacijas viešųjų pirkimų procedūroje.

Panašūs siūlymai yra pateikiami ir Lenkijos viešųjų pirkimų dokumente „Naujas požiūris į viešuosius pirkimus. Viešieji pirkimai ir mažos ir vidutinės įmonės, Inovacijos ir darnus vystymasis“ (2008). Be pasiūlymų, kuriuos siūlo EK, Lenkija rekomenduoja įkurti *informacinius centrus*, prieinamus kiekvienam darbuotojui tiesiogiai ir nemokamai, rengiant ir vykdant viešųjų pirkimų procedūras, kuriose objektas apima inovatyvius sprendimus ar produktus, taip pat į informacinius centrus įkelti rangovus, kurie siūlo tokias paslaugas. Siūloma parengti ir atskleisti *geriausiai pavykusias sutartis* (užtikrinant nuosavybės saugumą

jų savininkams), siekiant palengvinti inovatyvių produktų ar paslaugų pirkimą. Tokiu būdu perkančiosioms organizacijoms ir tiekėjams bus lengviau suprasti viso proceso eigą. Taip pat siūloma reguliariai ir nuodugnai *tirti inovatyvių viešųjų pirkimų diegimo kliūtis* ir pamažu stengtis jas likviduoti. Kuo daugiau informacijos teikti valdžios atstovams apie inovatyvių viešųjų pirkimų naudą rinkai ir ekonomikai. Taip pat specializuoti viešųjų pirkimų personalą, teikiant jiems daugiau žinių apie inovatyvius viešuosius pirkimus.

Didžiosios Britanijos Valdymo organų pirkimų tarnyba, kuri yra atsakinga už inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimą, pabrėždama inovacijų vaidmenį viešojo sektoriaus darbo efektyvumo ir paslaugų kokybės gerinimui, parengė rekomendacijas, kaip vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus („Inovatyvių sprendimų radimas ir pirkimas – įrodymais pagrįstas praktinis požiūris“ (2007)). Šiose rekomendacijose tarnyba siūlo keturis pagrindinius būdus inovatyvių pirkimų įgyvendinimui:

Konkurencinis dialogas – kaip numatoma ES viešųjų pirkimų direktyvose, konkurencinio dialogo galimybė suteikia pirkėjams galimybę diskutuoti su tiekėjais. Pagrindinės šio metodo savybės leidžia pirkėjams dar ankstyvoje stadijoje nustatyti ir apibrėžti reikalavimus, siekiant patenkinti perkančiosios organizacijos poreikius.

Projektų konkursai – skelbiant projektų konkursus, galima gauti įvairių inovatyvių pasiūlymų. Tokie konkursai gali vykti su prizais – tai yra, už prizines vietas skiriami prizai/piniginės išmokos, netgi gali būti sudaroma viešųjų pirkimų sutartis. Konkurso pradžioje yra pavišinamas reikalavimų rinkinys, pagal kurį organizacija ieško inovatyvių sprendimų. Būtina nurodyti konkurso terminus bei nugalėtojų paskelbimo datą. Viena iš pagrindinių sąlygų yra ta, kad projektų konkursai privalo būti atviri visiems, nediskriminuojant kitų ir laikantis ES viešųjų pirkimų taisyklių.

Ikiprekybiniai viešieji pirkimai – mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau – MTEP) *paslaugų įsigijimas*, kuris skatina teikti į rinką inovatyvias prekes ar paslaugas. Ikiprekybiniais viešaisiais pirkimais nelaikomas MTEP paslaugų, iš kurių gauta nauda naudojama tik perkančiosios organizacijos poreikiams tenkinti ir už kurias viską sumoka perkančioji organizacija, taip pat, kurios laikomos valstybės pagalba, įsigijimas. Vykdamas ikiprekybinius viešuosius pirkimus, MTEP paslaugos pirkėjas dalijasi rizika ir nauda, gaunama kuriant inovatyvius sprendimus, su tiekėjais, t.y. ikiprekybiniai viešieji pirkimai neapima MTEP paslaugų pirkimų, pagal kuriuos paslaugos pirkėjas visiškai apmoka paslaugos kainą ir įgyja išimtinę teisę į sukurtą intelektinę nuosavybę, kurią naudoja tik savo poreikiams (Ikiprekybiniai viešieji..., 2010).

Išankstinis viešųjų pirkimų įsipareigojimas - viešųjų pirkimų modelis, kuris gali būti naudojamas teikiant ekonomiškai efektyvius produktus ir paslaugas viešajam sektoriui ir padedantis rinkai sukurti sąlygas, kuriomis šie produktai ir paslaugos gali suklestėti. Modelis apima rinkos aprūpinimą pažangia informacija, rezultatais, kurių bus tikimasi ateityje, ankstyvais įsipareigojimais su galimais tiekėjais ir svarbiausia – išankstinių įsipareigojimų paskatinimų - susitarimas pirkti gaminį ar paslaugą, kuris dar neegzistuoja.

Apibendrinat galima teigti, kad viešieji pirkimai turi būti kruopščiai apgalvoti ir suplanuoti iš anksto. Kiekvienas būdas turi savo privalumų, todėl kurį viešojo pirkimo būdą pasirinkti, priklausys nuo reikalavimų ir organizacijos įgaliojimų.

Norint skatinti inovatyvius viešuosius pirkimus, būtina ne tik keisti galiojančius teisės aktus, bet ir palaikyti iniciatyvas, be to, skatinti ne tik valstybės institucijas prisiimti naujus įsipareigojimus, bet ir verslo sektoriaus partnerius, keisti požiūrį į gamybą, prisidedant prie inovatyvių prekių, paslaugų ar darbų vartojimo skatinimo.

Atlikus teorinės dalies mokslinės literatūros apžvalgą, pereinama prie empirinės darbo dalies, kurioje pateikiami atlikto tyrimo rezultatai.

4. INOVATYVIŲ VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ REGLAMENTAVIMO IR JŲ ĮGYVENDINIMO PROBLEMATIKOS TYRIMAS

4. 1. Tyrimo instrumento pagrindimas

Tyrimo objektas. Lietuvos savivaldybių viešųjų pirkimų specialistų požiūris į inovatyvius viešuosius pirkimus.

Tyrimo problema. Nepakankamas Lietuvos savivaldybių viešųjų pirkimų specialistų susidomėjimas inovatyviais viešaisiais pirkimais.

Tyrimo tikslas. Tyrimu siekiama išsiaiškinti, ar darbo pradžioje iškelta hipotezė, kad Lietuva yra pasirengusi vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus, yra teisinga ir atitinka realybę.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti ir susisteminti respondentų požiūrius apie inovatyvius viešuosius pirkimus.
2. Pasiūlyti inovatyvių viešųjų pirkimų modelį.

Tyrimo metodas. Šiame darbe pasirinktas interviu (duomenys renkami klausinėjant) metodas. Interviu – tyrėjo inicijuotas dviejų asmenų pokalbis, kurio tikslas – gauti būtiną tyrimo uždaviniams informaciją. Būdingas tiriamojo interviu bruožas ir tas, kad visa informacija gaunama žodžiu (Kardelis, K., 2002, p. 195).

Tyrimo metu, inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimas ir jų įgyvendinimo problematika, 2011m. kovo mėnesį buvo atliekamas tyrimas – iš dalies standartizuotas interviu. Jo metu eilės tvarka buvo užduodami iš anksto numatyti atviri klausimai, remiantis originaliu interviu klausimynu – protokolu (Priedas Nr. 1). Taip pat interviu tyrėjui buvo palikta teisė užduoti ir šalutinių, papildomų klausimų, siekiant išsiaiškinti ir plačiau atskleisti rūpimą klausimą. Pasak B. Bitno ir kt. (2008b, p. 4), interviu siekiama suvokti informantų patirtį, sužinoti nuomones tiriamu klausimu, kurias jie išsako savais žodžiais. Pagal tikslinę paskirtį interviu klasifikuojamas į nuomonių, požiūrių ir vertinimų interviu, kurio tikslas - viešųjų pirkimų specialistų nuomonei, vertinimams ar samprotavimams atskleisti.

T. Tidikis (2003, p. 471) išskiria pagrindinius interviu privalumus:

- interviu tyrėjas turi galimybę aiškinti respondentui vieno ar kito klausimo ar atsakymo varianto prasmę;
- interviu atsakymai nebūna neteisingi nei pakeisti;

- atsakymus galima gauti išsamius, ypač į atvirus klausimus, galima pateikti ir papildomų klausimų.

Pasirinktas *kritinės atrankos būdas*, kuris pasak B. Bitno ir kt. (2008a) cit. M. Patton (1990), ypač tinka, kai tyrėjas siekia loginio apibendrinimo ir taikomas tada, kai imties vienetai iš populiacijos atrenkami laikantis tyrėjo nustatytų kriterijų. Tyrėjas, siekiant iširti inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimo ir jų įgyvendinimo problematiką, pasirinko savivaldybes, kurios:

- turi viešųjų pirkimų specialistus;
- veikia Lietuvoje;
- šios savivaldybės, pagal gyventojų skaičių, yra didžiausios, mažiausios ir vidutinės bei savivaldybės, kurios vykdo daugiausiai viešųjų pirkimų.

Tyrimo instrumento struktūra. Interviu klausimyną sudarė 13 klausimų, su laisvai formuluojamais atsakymais, kur neribojamas nei turinys, nei forma. Tiriamojo interviu metu, su savivaldybių viešųjų pirkimų specialistais, buvo vertinami pagrindiniai 4 aspektai:

- viešųjų pirkimų svarba Lietuvoje;
- viešųjų pirkimų specialistų žinios apie inovatyvius viešuosius pirkimus;
- galimi inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo sunkumai;
- inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimo galimybės.

Interviu su visais respondentais buvo atliekamas telefonu, tyrėjo namuose. Jo metu buvo laikomasi visų etinių reikalavimų ir diskretiškumo. Prieš kiekvieną interviu respondentams buvo paaiškinama, kas ir koku tikslu atlieka tyrimą, kiek laiko užims interviu.

Tyrimo imtis. Planuojant tyrimą buvo numatytas tyrimo imties dydis. Planuota apklausti 8 Lietuvos savivaldybių viešųjų pirkimų specialistus. Specialistai buvo pasirinkti pagal gyventojų skaičių savivaldybėse: 2 didžiausios, 2 vidutinės, 2 mažiausios savivaldybės bei 2 savivaldybės, vykdančios daugiausiai viešųjų pirkimų (žr. 2 lentelę). Šie respondentai buvo pasirinkti ir apklausiami, nes geriausiai žino savivaldybėje vykdomą veiklą, susijusią su viešaisiais pirkimais ir gali tiksliai apibūdinti inovatyvių viešųjų pirkimų situaciją Lietuvoje.

Tačiau ne visi iš anksto numatyti respondentai (dėl užimtumo darbe ir laiko trūkumo) galėjo atsakyti į interviu klausimus. Atsižvelgiant į tai, interviu eigoje buvo pasirenkami kiti, atitinkančius kriterijus, kitų savivaldybių viešųjų pirkimų specialistai.

Pagrindiniai duomenys apie interviu

Organizacijos pavadinimas	Interviu davėjo pareigos	Interviu ėmėja	Data	Trukmė
Telšių rajono savivaldybė	Vyr. viešųjų pirkimų specialistė	Lina Asačiova	2011-03-07	14:10-14:20
Kaišiadorių rajono savivaldybė	Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistas	Lina Asačiova	2011-03-07	15:00-15:10
Kelmės rajono savivaldybė	Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistas	Lina Asačiova	2011-03-08	11:05-11:12
Druskininkų miesto savivaldybė	Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė	Lina Asačiova	2011-03-09	11:20-11:28
Zarasų rajono savivaldybė	Turto valdymo ir viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė	Lina Asačiova	2011-03-14	11:00-11:10
Vilniaus miesto savivaldybė	Pirkimų procedūrų poskyrio vyr. specialistė	Lina Asačiova	2011-03-14	11:20-11:25
Joniškio rajono savivaldybė	Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė	Lina Asačiova	2011-03-15	11:00-11:10
Panevėžio miesto savivaldybė	Viešųjų pirkimų skyriaus vyresnioji specialistė	Lina Asačiova	2011-03-15	11:15-11:22

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2011m.

Tyrimo laikas. Interviu su respondentais buvo atliekami nuo 2011 m. kovo 7 d. iki kovo 15 d. Su kai kuriais respondentais buvo susisiekiama iš anksto elektroniniu paštu ir suderintas pokalbio laikas, o respondentai, kurie į elektroninį laišką neatrašė, buvo skambinta tyrėjo numatytu laiku.

Tyrimo patikimumas (išorinis). Siekiant, kad būtų užtikrintas tyrimo patikimumas, buvo atliktas tyrimo kartojimas su kitais informantais. Viešųjų pirkimų tarnybos specialistams elektroniniu paštu buvo nusiųsti interviu klausimai.

Tyrimo vidinis validumas. Pirminis ataskaitos variantas buvo nuneštas Radviliškio rajono savivaldybės viešųjų pirkimų specialistei, kuri nedalyvavo tyrime. Tokiu būdu buvo norima gauti atsiliepimus apie tyrimo rezultatus bei išsiaiškinti tyrimo rezultatų interpretacijos teisingumą.

4.2. Interviu tyrimo rezultatai

4.2.1. Viešųjų pirkimų svarba Lietuvoje

Tyrimo pradžioje tyrime dalyvavusiems viešųjų pirkimų specialistams buvo užduotas klausimas: „Kiek metų dirbate organizacijoje?“. Paaiškėjo, kad vienas iš specialistų dirba tik vienerius metus, du darbuotojai turi dviejų metų stažą, trys darbuotojai – penkerių metų stažą, vienas darbuotojas – aštuonerių metų bei vienas darbuotojas – dešimties metų darbo stažą. Bendras darbo stažo vidurkis – beveik penkeri metai. Buvo apklausti 2 vyrai ir 6 moterys.

Tiriant, kokį vaidmenį atlieka viešieji pirkimai Lietuvoje, iš dalies struktūrizuoto interviu metu su asmenimis, kurie yra Lietuvos savivaldybių viešųjų pirkimų specialistai, buvo užduotas klausimas: „Kaip Jūs manote, kokį vaidmenį atlieka viešieji pirkimai Lietuvos valdyje?“. Atsakymai parodė (7 iš 8 respondentų mano), jog viešieji pirkimai Lietuvoje atlieka labai didelį ir svarbų vaidmenį. Vienas specialistas nebuvo visiškai tikras, todėl dvejodamas atsakė: „kažkiek svarbų vaidmenį“. Pagrindinė priežastis, kodėl respondentai nurodė, kad viešieji pirkimai yra svarbūs Lietuvoje, buvo: „lėšų taupymas; įsigyjamas pigiausias produktas, todėl racionaliai ir pagal tikslą panaudojamos valstybės lėšos; sumažina korupcijos apraiškas“. Taip pat viešieji pirkimai yra svarbūs, nes tai yra „didžioji visų valstybinių institucijų darbo dalis. Viešieji pirkimai yra privalomi, kiekviena perkančioji organizacija įsigyja tų prekių, paslaugų ar darbų, kurių jiems reikia, taikydamos tam tikras procedūras“. Konstatuojant pagrindines viešųjų pirkimų svarbos priežastis, galima daryti išvadą, kad tyrime dalyvavusių respondentų požiūris sutampa – viešieji pirkimai yra neatsiejama valstybės funkcionavimo dalis, kurios vykdymas atneša didelę naudą šalies ekonomikai.

Toliau tyrime dalyvavusių specialistų buvo klausiama apie viešųjų pirkimų efektyvumą. Norėta sužinoti, ar savivaldybės stengiasi tam tikru būdu apskaičiuoti savivaldybėse įvykdytų viešųjų pirkimų efektyvumą. Klausimas buvo toks: „Ar turite ir taikote tam tikrą metodiką, vertinant viešųjų pirkimų efektyvumą?“. Beveik visi (7 iš 8 respondentų) atsakė neigiamai. Pasak jų, viešųjų pirkimų efektyvumas nėra akcentuojamas, kadangi pagrindinis tikslas yra pirkti pigiau. Todėl sisteminės ar specialios metodikos nėra, o pirkimų rezultatai nenagrinėjami. Vienas respondentas nurodė, kad metodikos savivaldybė neturi, tačiau statistika yra vedama, kuri yra lyginama su kitų perkančiųjų organizacijų kainomis bei įkainiais. Esant tokioms sąlygoms, galima daryti išvadą, kad prie efektyvaus viešųjų pirkimų valdymo priklauso ir racionalus valstybės biudžeto panaudojimas. Jeigu savivaldybės pradėtų efektyvinti viešuosius pirkimus, įvertinant riziką kiekviename pirkimo etape nuo pirkimo

planavimo iki sutarties sudarymo, tai leistų geriau suprasti, koks yra panaudojamų lėšų efektyvumas.

4.2.2. Viešųjų pirkimų specialistų žinios apie inovatyvius viešuosius pirkimus

Tiriant respondentų nuomonę apie inovatyvius viešuosius pirkimus, norėta išsiaiškinti, ką jie yra girdėję apie inovatyvius viešuosius pirkimus, kurie nėra reglamentuojami VPI, bet apie juos jau užsiminta Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros strategijoje (2007) bei kitose programose. Respondentams buvo pateiktas klausimas: „Ką Jūs žinote ar esate girdėję apie inovatyvius viešuosius pirkimus?“. Tyrime dalyvavusių respondentų atsakymai šiuo klausimu nesutapo. Pusė (4 iš 8 respondentų) atsakė, kad nėra nieko girdėję apie inovatyvius viešuosius pirkimus. Atsižvelgiant į tai, respondentams buvo pateiktas inovatyvių viešųjų pirkimų apibrėžimas (inovatyvūs viešieji pirkimai – viešieji pirkimai, kai perkančioji organizacija, pirkdama produktus, į viešojo pirkimo sąlygas įtraukia kriterijus, skatinančius tiekėjus kurti ir pasiūlyti inovatyvių produktų (Lietuvos Respublikos..., 2009)). Kita pusė respondentų atsakė, kad apie inovatyvius viešuosius pirkimus jie yra girdėję, tačiau ne visi iš jų galėjo tiksliai pakomentuoti apie šiuos pirkimus. Respondentai žinojo tiek, kad tai yra „naujas dalykas“. Tyrime dalyvavę asmenys inovatyvius viešuosius pirkimus apibūdino įvairiai. Vieni teigė, kad tai tokie pirkimai, kai tiekėjai gali pateikti alternatyvius pasiūlymus, kiti, kad šis pirkimo būdas yra labiau būdingas mokslo ar kitokio pobūdžio perkančiosioms organizacijoms, nei savivaldybėms.

Apibendrinant atsakymų įvairumą, galima daryti išvadą, jog pusė tyrime dalyvavusių respondentų nėra nieko girdėję apie inovatyvius viešuosius pirkimus, o respondentai, kurie yra girdėję, negali tiksliai apibūdinti inovatyvių viešųjų pirkimų reikšmės.

Kitas klausimas gali būti glaudžiai siejamas su prieš tai buvusiu klausimu. Respondentų buvo paprašyta atsakyti, kokie, jų nuomone, būtų pagrindiniai inovatyvių viešųjų pirkimų privalumai ir trūkumai. Deja, visi respondentai negalėjo įvardyti nei vieno inovatyvių viešųjų pirkimų privalumo, kadangi praktikoje tokių pirkimų neatlieka. Respondentai išskyrė inovatyvių viešųjų pirkimų trūkumus. Jų nuomone, pagrindinis inovatyvių viešųjų pirkimų trūkumas – didesnė produkto, paslaugos ar prekės kaina. Kitas specialistas išskyrė tai, kad trūksta žinių ir informacijos tokiems pirkimams įgyvendinti. Respondento manymu, tai yra pagrindinė inovatyvių viešųjų pirkimų nevykdymo priežastis. Dar vienas įvardytas trūkumas buvo „pakankamai sudėtingas teisinis reglamentavimas“. Respondentas nurodė, kad VPI vienu sakiniu yra parašyta, kad tiekėjai gali siūlyti alternatyvius pasiūlymus. Tačiau kaip juos

aprašyti ar vertinti nėra nurodyta. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad Lietuvoje kol kas tai yra trūkumas ne tik praktikoje, bet ir teorijoje.

Siekiant išsiaiškinti tyrime dalyvavusių asmenų požiūrį apie inovatyvių viešųjų pirkimų reikalingumą, respondentų buvo klausama: „Kaip Jūs manote, ar Lietuvoje inovatyvūs viešieji pirkimai yra reikalingi“. Analizuojant atsakymus, buvo sudaryta lentelė (žr. 3 lentelę), kurioje respondentų atsakymai suskirstyti: pagal teigiamą nuomonę (inovatyvūs viešieji pirkimai yra reikalingi), neigiamą nuomonę (inovatyvūs viešieji pirkimai nereikalingi) ir abejingą nuomonę (respondentai nebuvo apsisprendę dėl šių pirkimų reikalingumo). Šalia kategoriškai suskirstytų atsakymų pateikiamas pagrindumas, paremtas respondentų paaiškinimais.

3 lentelė

Respondentų požiūris į inovatyvių viešųjų pirkimų reikalingumą

Respondentų nuomonė	Pagrįstumas	Išvada
<i>Teigiama nuomonė</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. „Viskas, kas gerai yra gerai“; 2. „Be abejo“. 3. „...manyčiau, kad reikalingi“ 4. „...būtų naudinga“. 5. „jeigu duotų kažkokią teigiamą naudą, tai kodėl gi ne“. 	Tyrimo dalyvavę respondentai yra linkę daugiau pritarti inovatyvių viešųjų pirkimų reikalingumui nei juos smerkti. Faktai, grindžiantys teigiamą respondentų požiūrį į inovatyvius viešuosius pirkimus Lietuvoje, yra pagrįsti tokių pirkimų nauda. Dėl to, šių respondentų manymu, tokie pirkimai yra reikalingi.
<i>Neigiama nuomonė</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. „...turbūt ne – dėl lėšų taupymo“. 	Neigiamą nuomonę išreiškusio respondento manymu, inovatyvūs viešieji pirkimai nėra reikalingi Lietuvoje, kadangi šie pirkimai yra brangesni už įprastus pirkimus.
<i>Abejinga nuomonė</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. „Net nežinau“. 2. „Kol neapčiuopsi, tol nepasversi“. 	Du respondentai apie inovatyvius viešuosius pirkimus atsakė abejingai. Galima teigti, kad tyrime dalyvavę respondentai nėra linkę domėtis inovatyviais viešaisiais pirkimais. Respondentai nėra lankstūs ir novatoriški.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2011m.

Interpretuojant tyrimo duomenų atsakymų analizę, galima daryti prielaidą, jog savivaldybių viešųjų pirkimų specialistams trūksta informacijos, kaip vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus bei inovatyvių viešųjų pirkimų metu skatinti inovacijas. Viešųjų pirkimų tarnyba 2012 m. numato rengti rekomendacijas, inovacijų skatinimui, vykdant viešuosius pirkimus. Galbūt šios rekomendacijos padės viešųjų pirkimų specialistams įgyti daugiau žinių bei pradėti vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus. Faktas, kad beveik visi tyrime dalyvavę respondentai nėra linkę

patys papildomai domėtis tokiais pirkimais ir galima jų nauda. Tačiau, išanalizavus prielaidas, galima teigti, kad inovatyvūs viešieji pirkimai yra reikalingi, kadangi skatina pažangą valstybės sektoriuje. Šiomis inovatyviomis prekėmis, paslaugomis gali naudotis kiekvienas visuomenės narys.

4.2.3. Inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo sunkumai

Šioje tyrimo klausimų grupėje dėmesys buvo skiriamas savivaldybių pajėgumui ir suinteresuotumui, vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus. Kad pasiektume šį uždavinį, respondentų buvo klausama apie inovacijų diegimą savivaldybėse, jų suinteresuotumą vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus bei riziką, susijusią su tokių pirkimų įgyvendinimu.

Trumpiausi tyrimo dalyvavusių respondentų atsakymai buvo į klausimą: „Ar Jūsų organizacija vykdo inovatyvius viešuosius pirkimus?“. Visi respondentai (8 iš 8 respondentų) atsakė, kad ne. Galima daryti prielaidą, kad LR ŪM Viešųjų pirkimų politikos 2009 - 2010 m. ataskaitoje (2010), vienas iš pagrindinių strategijos tikslams pasiekti nustatytų uždavinių - skatinti inovacijas, vykdant viešuosius pirkimus, jog 2013 metais inovatyvūs pirkimai sudarytų – 5%, vargu, ar bus įgyvendintas. Priežastis ta, kad šiuo metu savivaldybės net nėra pasiruošimo stadijoje.

Siekiant išsiaiškinti, ar savivaldybės yra novatoriškos, viešųjų pirkimų specialistams buvo pateiktas klausimas: „Kaip Jūs vertinate inovacijų diegimą Jūsų organizacijoje?“. Tik vienas respondentas inovacijų diegimą savivaldybėje vertina teigiamai. Jo nuomone, inovacijų diegimas yra efektyvaus darbo rezultatas. Likę respondentai inovacijų diegimą savivaldybėse įvertino neigiamai. Taip pat keli respondentai elektroninius pirkimus nurodė kaip inovaciją. Apibendrinti tyrimo rezultatai pateikiami 4 lentelėje (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Respondentų požiūris į inovacijų diegimą savivaldybėse

Inovacijų diegimas savivaldybėje	Pagrįstumas	Išvada
<i>Teigiamas požiūris</i>	1. „Teigiamai ... efektyvus darbas“.	Vienintelis respondentas, kuris teigiamai įvertino savivaldybėje inovacijų diegimą, teigė, kad savivaldybė inovacijas diegia, ir tai efektyvina darbą.

4 lentelės tęsinys		
<i>Neigiamas požiūris</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. „...nelabai mes mėgstame naujoves...“. 2. „Pačioje savivaldybėje šis procesas vyksta vangiai“. 3. „...šiai neigiamai“. 4. „...gal diegiam, bet nesuprantame“. 	<p>Tyrimė vyrauja neigiamas respondentų požiūris. Galima daryti išvadą, kad savivaldybėse inovacijų diegimas vyksta lėtai. Tai patvirtina R. Bareika ir kt. (2009, p.1), teigdami, kad inovacijos sunkiai diegiamos viešosiose organizacijose dėl darbuotojų nuostatos priešintis inovacijoms, tiesioginės konkurencijos stokos ar menko rizikos toleravimo. Be to, biurokratizmas taip pat įtakoja savivaldybių veiklą. Iniciatyvos stoka žlugdo visas geras idėjas, kurių ir taip savivaldybėse nėra daug.</p>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2011m.

Apibendrinant 4.3.3 lentelės duomenis galima teigti, kad tyrime dalyvavę respondentai inovacijų diegimą savivaldybėse vertina nepalankiai. Tačiau galima daryti prielaidą, kad inovacijų diegimo savivaldybėse vangumą lemia nepakankamos savivaldybės biudžeto lėšos.

Tiriant savivaldybių viešųjų pirkimų specialistų nuomonę apie savivaldybių suinteresuotumą vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus, tyrime dalyvavusių respondentų buvo paprašyta atsakyti į klausimą: „Kaip manote, ar Jūsų organizacija yra suinteresuota/būtų suinteresuota vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus?“. Beveik visi (6 iš 8 respondentų) teigė: „Galbūt“. Respondentai nebuvo iki galo įsitikinę, kad tokie pirkimai šiuo metu yra reikalingi, tačiau, kaip teigė vienas respondentas, galbūt ateityje savivaldybė bus labiau suinteresuota vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus. Kito respondento teigimu: „Jeigu tai atneštų naudos, kodėl gi ne.“

Galima daryti prielaidą, kad žinių trūkumas yra pagrindinė problema, kodėl savivaldybės nėra suinteresuotos kuo greičiau pradėti vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus. Pažymėtina, kad vienas tyrime dalyvavusių respondentų atsakė, kad nemano, jog savivaldybė yra ar būtų suinteresuota vykdyti tokius pirkimus, kadangi: „...jie visi bijo kažko naujo“. Atsakymai rodo, kad tyrime dalyvavę respondentai nėra tvirtai įsitikinę dėl savivaldybių suinteresuotumo vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus. Dėl to svarbu, kad savivaldybės suprastų, kad tik lanksti ir dinamiška visuomenė gali sėkmingai vystytis, o priešinimasis naujovėms gali priešišškai veikti valstybės vystymąsi.

Kitas klausimas, kuris papildė prieš tai buvusį, buvo apie savivaldybės pajėgumą vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus. Tyrimo dalyviams buvo užduotas klausimas: „Ar Jūsų organizacija yra pajėgi/būtų pajėgi vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus?“. Iš atsakymų paaiškėjo, kad savivaldybės būtų pajėgios vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus, jeigu būtų paruošta metodinė medžiaga. Vieno respondento teigimu: „žinios yra įgyjamos“,

todėl sudėtinga tikrai nebūtų. Kito viešųjų pirkimų specialisto teigimu, inovatyvius viešuosius pirkimus savivaldybė galėtų vykdyti tik tuo atveju, jeigu viešieji pirkimai būtų finansuojami iš ES struktūrinių fondų, kadangi iš valstybės biudžeto inovatyvius viešuosius pirkimus vykdyti būtų per brangu. Vienas iš tyrime dalyvavusių respondentų teigė, kad savivaldybė, kurioje jis dirba, nebūtų pajėgi vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus. Tačiau respondentas rado išeitį: „...galima pasitelkti kitus, kas tai gali padaryti, galime nusipirkti paslaugą, galų gale.“ Taip pat, šio respondento manymu, teoriškai viską įmanoma padaryti. Dar vienas iš apklaustų respondentų buvo įsitikinęs, kad vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus žinių užtektų.

Galima teigti, kad tyrime dalyvavusių viešųjų pirkimų specialistų žinių trūkumas nėra pagrindinė problema, susijusi su inovatyvių viešųjų pirkimų nevykdymu. Ypač yra svarbu, kad savivaldybės suprastų, kokią didelę naudą gali turėti inovatyvūs produktai, prekės ar paslaugos prieš įprastus produktus, prekes ar paslaugas. Viešieji pirkimai, kurie yra vykdomi remiantis mažiausios kainos kriterijumi, ne visada gali atitikti perkančiosios organizacijos lūkesčius. Kita išvada galėtų būti ta, kad tyrime dalyvavę respondentai nebijo sunkumų, kurie gali atsirasti vykdant inovatyvius viešuosius pirkimus. Galima daryti prielaidą, kad, jeigu prieš kelis metus būtų sukurta mokomoji medžiaga inovatyviems viešiesiems pirkimams skatinti, inovatyvūs viešieji pirkimai dabar jau būtų vykdomi.

Siekiant išsiaiškinti respondentų nuomonę apie inovatyvių viešųjų pirkimų galimus įgyvendinimo sunkumus, tyrimo dalyviams buvo užduotas klausimas: „Kas, Jūsų nuomone, labiausiai trukdo įgyvendinti inovatyvius viešuosius pirkimus? Kuo tokie pirkimai galėtų būti rizikingi?“. Respondentų atsakymai pasiskirstė nevienodai. Pagrindinė priežastis, kuri labiausiai trukdo įgyvendinti inovatyvius viešuosius pirkimus yra informacijos trūkumas, kadangi inovatyviems viešiesiems pirkimams yra skiriamas nepakankamas dėmesys. Kita priežastis yra ta, kad savivaldybės bijo naujovių, kadangi „yra pripratusios prie seno ir nenori nieko keisti“. Dar vienas tyrime dalyvavęs respondentas nurodė, kad šiuo metu įgyvendinti inovatyvius viešuosius pirkimus trukdo teisinė bazė. Kadangi nėra aišku, kaip gerai ir teisingai aprašyti inovatyvius viešuosius pirkimus ir tokių dokumentų reikalavimus. Dėl to, jeigu perkančioji organizacija netinkamai aprašys reikalavimus, tiekėjams iš karto padidėja galimybė apskūsti viešojo pirkimo procesą dėl tam tikrų principų pažeidimo. Atsižvelgiant į tai, savivaldybė nėra suinteresuota vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus. Esant prielaidai, kad inovatyvūs viešieji pirkimai gali būti rizikingi, tyrime dalyvavę respondentai teigė, kad rizika yra susijusi su didesne pirkimo objekto kaina. Respondentai pagrindė šį teiginį tuo, kad: „...ne visi nori mokėti daugiau, jeigu galima pasirinkti pigesnę variantą“. Atitinkamai iš to

seka tai, kad savivaldybės yra linkusios viešajame pirkime vadovautis mažiausios kainos kriterijumi, kuris ne visada gali pateisinti perkančiosios organizacijos lūkesčius.

Galima teigti, kad respondentai mano visiškai priešingai negu dauguma mokslinės literatūros atstovų. Savivaldybės turėtų stengtis siekti geresnes pirkimo objekto vertės, bet ne už mažiausios kainos. Kaip teigiama „Inovatyvių sprendimų viešuosiuose pirkimuose geros praktikos 10 elementų vadove“ (2007), naujovė gali būti mažesnės kainos, tačiau ji, paprastai, susijusi su geresne kokybe. Kad būtų pritaikyti abu kriterijai, galima sudaryti ekonomiškai naudingiausia pasiūlymą. Tai leistų atsižvelgti į išlaidas ar techninius privalumus.

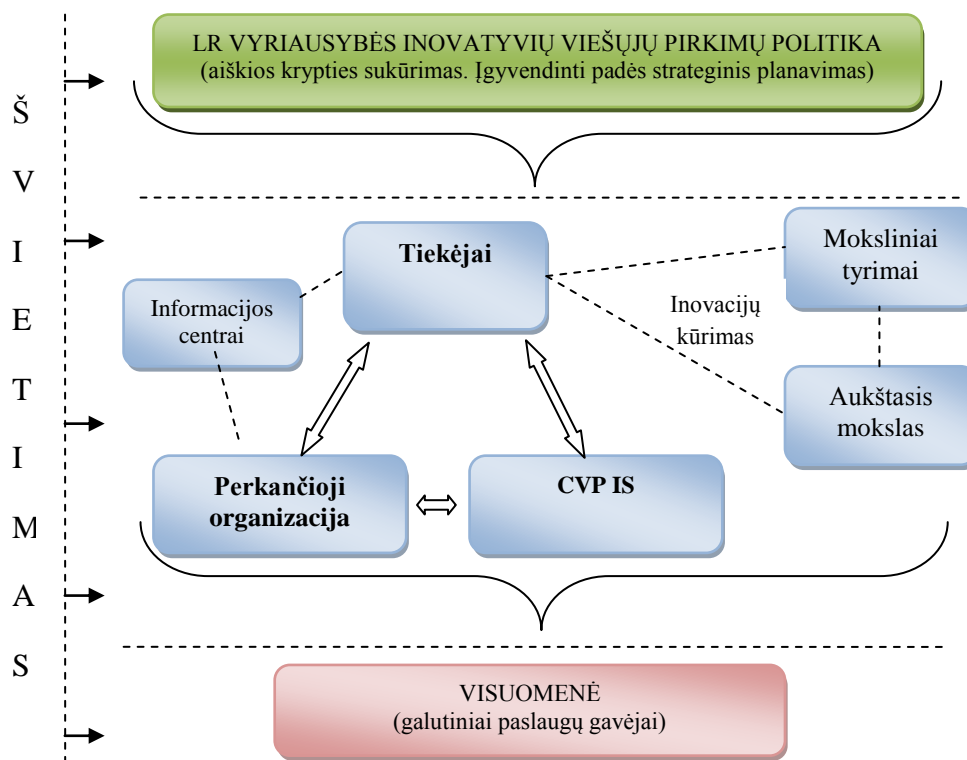
Apibendrinant šio skyrelio atsakymus, galima daryti išvadą, kad tyrime dalyvavusių respondentų manymu, inovatyvūs viešieji pirkimai galėtų būti reikalingi, jeigu perkančiosioms organizacijoms atneštų naudą. Todėl svarbu yra gilinti ne tik savivaldybių viešųjų pirkimų specialistų žinias apie inovatyvius viešuosius pirkimus, bet ir visuomenės požiūrį į inovacijas, kaip į esmines vertybes, kurios gali palengvinti visų visuomenės narių gyvenimą.

4.2.4 Inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimas

Tiriant, kaip valdžios atstovai galėtų labiau skatinti inovatyvius viešuosius pirkimus, respondentams buvo užduotas klausimas: „Ką galėtumėte patarti valdžios atstovams, siekiant labiau skatinti inovatyvius viešuosius pirkimus?“. Apibendrinus atsakymus, galima daryti išvadą, kad tyrime dalyvavę respondentai puikiai įsivaizduoja priemones, kuriomis turėtų būti skatinami inovatyvūs viešieji pirkimai. Respondentai aiškiai suvokia, kad valdžios atstovai turėtų didinti informacijos sklaidą. Taip pat vieni iš siūlymų buvo: priartinti teisinę bazę prie praktinio įgyvendinimo; valdžios atstovams nebijoti naujovių; Viešųjų pirkimų tarnybai rodyti daugiau iniciatyvos, teikti rekomendacijas; pasidomėti, kaip yra vykdomi inovatyvūs viešieji pirkimai kitose valstybėse bei rengti seminarus. Vienas respondentas siūlė valdžios atstovams patiems labiau domėtis inovatyviais viešaisiais pirkimai, kadangi, galbūt, šiuo metu, jie per mažai dėmesio skiria inovatyviems viešiesiems pirkimams.

4.2.5 Siūlomas inovatyvių viešųjų pirkimų modelis

Remiantis išanalizuota teorine literatūra ir tiriamojo interviu rezultatais, autorės siūlomas teoriškai ir empiriškai pagrįstas inovatyvių viešųjų pirkimų modelis, kuris padėtų skatinti inovatyvius viešuosius pirkimus (žr. 3 pav.).

3 pav. **Inovatyvių viešųjų pirkimų modelis**

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, 2011m.

Šis inovatyvių viešųjų pirkimų modelis susideda iš trijų pagrindinių etapų:

- LR Vyriausybės inovatyvių viešųjų pirkimų politikos kūrimo;
- inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo proceso;
- galutinių paslaugų gavėjų poreikio patenkinimo.

Švietimo procesas vyksta visuose trijuose inovatyvių viešųjų pirkimų etapuose. Svarbu, kad inovatyvių viešųjų pirkimų politiką formuojantys asmenys būtų tinkamai informuoti apie inovatyvių viešųjų pirkimų naudą bei tokių pirkimų reikalingumą. Taip pat turi būti pakankamai informacijos apie inovatyvių produktų ir paslaugų pranašumą prieš įprastus produktus ar paslaugas. Reikalingi viešųjų pirkimų specialistų bei organizacijos vadovų mokymai, siekiant darbuotojų lankstumo ir novatoriškumo. Atsižvelgiant į tai, reikia ieškoti naujų būdų gerinti darbo kokybę, suteikiant daugiau laisvės priimant sprendimus. Ypač švietimas reikalingas, norint padėti visuomenei įsisavinti nuolatinių naujovių teikiamą naudą.

Be to, visuomenė taip pat gali teikti siūlymus, kurie padės politikos formuotojams kuriant strateginį planą. Visuomenė gali išreikšti savo nuomonę, kuri gali leisti politikos formuotojams geriau suprasti, ko nori ir tikisi paslaugų gavėjai.

Politikos formuotojai turėtų sukurti strateginį planą, kuriuo remiantis, būtų mokomi perkančiųjų organizacijų darbuotojai, taip pat turėtų nuspręsti, kokios pirkimo sutartys labiausiai tinkamos inovatyviems viešiesiems pirkimams vykdyti bei užtikrinti su inovacijomis susijusios informacijos prieinamumą. **Informacijos centrų** sukūrimas padėtų perkančiosios organizacijos žinoti, kokie produktai ar paslaugos gali būti teikiamos, o tiekėjams matyti, kokių paslaugų trūksta rinkoje. Be to, būtina skirti didesnę finansinę paskatą moksliniams tyrimams ir naujovėms. Apie vykdomą politiką reikėtų pranešti visoms suinteresuotoms šalims, esamiems ir būsimiems tiekėjams.

Centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema (CVP IS) - sistema, leisianti perkančiosioms organizacijoms elektroniniu būdu organizuoti visą viešųjų pirkimų ciklą, o tiekėjams patogiai ir paprastai „vieno langelio“ principu elektroniniu būdu dalyvauti viešuosiuose pirkimuose. Jos pagalba siekiama:

- sumažinti tiekėjų dalyvavimo viešuosiuose pirkimuose sąnaudas;
- sudaryti galimybę perkančiosioms organizacijoms naudoti įvairesnius pirkimų būdus;
- geriau išnaudoti perkančiųjų organizacijų žmogiškuosius išteklius;
- pagerinti viešųjų pirkimų apskaitą ir kontrolės galimybes;
- skatinti smulkaus ir vidutinio verslo atstovus dalyvauti viešuosiuose pirkimuose (https://pirkimai.eviesiejipirkimai.lt/ppo_startpage/apiecvpis.htm).

Tiekėjai, dalyvaujantys viešųjų pirkimų konkursuose per CVP IS, gali būti saugesni, kad jų inovatyvūs pasiūlymai nebus atskleisti kitiems tiekėjams.

Perkančiosios organizacijos. Į organizacijos strategiją reikėtų įtraukti Inovatyvių pirkimų planą, kuris turėtų būti susijęs su perkančiosios organizacijos strategija ir konkrečiai parodyti, kaip organizacijos planuose bus panaudotos inovacijos viešuosiuose pirkimuose. Taip pat svarbu, kad perkančioji organizacija, prieš atlikdama viešąjį pirkimą, atliktų rinkos tyrimą. Kad šis tyrimas būtų sėkmingas, svarbu jį atlikti atvirai ir objektyviai. Pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas visiems rinkoje siūlomiems sprendimams. Tyrimas parodys galimus inovatyvius naudingus sprendimus ir bendrą turimų pasiūlymų kainų lygį. Be to, perkančiosios organizacijos turi viešinti visas gerai pavykusias sutartis, tokiu būdu šios organizacijos galėtų keistis gerąja patirtimi bei mokytis dėl ateities.

Dar vienas svarbus veiksnys yra rizikos toleravimas. Perkančiosios organizacijos turi suprasti, kaip rizikos valdymas gali padėti organizacijai. Perkančioji organizacija gali pradėti

vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus iš pradžių labai mažais tempais ir palaipsniui didinti jų skaičių.

Be to, palankus organizacijos klimatas ir darbuotojų nuostatų keitimas gali padėti lengviau įsisavinti naujos veiklos atsiradimą.

Tiekėjai turėtų bendradarbiauti su **mokslo institucijomis**. Jie turi gerą galimybę sutelkti savo veiklą naujose srityse. Skatinant į rinką orientuotas inovacijas, kurios savo ruožtu padėtų verslui gaminti geresnės kokybės gaminius, pasiūlyti didesnę pasirinkimą ir padidinti gamybos apyvartą. Todėl verslo investicijos į mokslinius tyrimus galėtų palengvinti atnaujinant produkciją. Inovacijų kūrimas nėra linijinis procesas. Jis vyksta sąveikaujant trims žinių trikampio dalims. Tik kai akademikai, mokslininkai ir verslininkai, dėdami daugiausia pastangų, dirba kartu, jie gali sukurti ir rinkai pasiūlyti naujų idėjų (Europos inovacijų..., 2009). Taip pat tiekėjai turėtų įsitraukti į švietimo ir mokslinių tyrimų procesą, kadangi jie gali žinoti, ko būtent reikia rinkai. Tokiu būdu, bendradarbiaujant su mokslo institucijomis, būtų kuriamos inovacijos, kuriomis vėliau galėtų naudotis visuomenės nariai. Bendradarbiavimas tarp mokslo institucijų ir verslo gali turėti abipusės naudos, kuri leis verslui įdarbinti tyrėjus, įsigyti tyrimo rezultatus, o tyrėjai turės finansinę paramą moksliniams tyrimams vykdyti. Be to, kaip pažymi R. Vaicekauskaitė (2011), mokslo ir verslo partnerystės nauda gali būti jaučiama visos šalies mastu. Mokslininkai būtų suinteresuoti atlikti aukšto lygio mokslinius tyrimus, kurių rezultatus pritaikytų versle naujų paslaugų ir produktų kūrimui, kas sudarytų galimybę užtikrinti mokslininkų finansinį stabilumą. Verslas sulauktų naujų idėjų ir sprendimų, kurie leistų kurti naujus produktus, technologijas ir išlikti konkurencingais. Valstybės mastu sumažėtų „protų nutekėjimo“ problema, būtų sukuriama daugiau darbo vietų, keliamas inovatyvumo lygis, ugdomas verslumas ir kūrybiškumas.

Visuomenė. Rinkoje atsiradus inovatyvioms idėjoms, vartotojai galėtų turėti didesnę pasirinkimą tokių prekių, paslaugų ar darbų, kurių kainos būtų geresnės, o kokybė - aukštesnė. Be to, galutiniai paslaugų gavėjai galėtų naudotis pažangesnėmis viešosiomis paslaugomis, kurios palengvintų jų kasdieninę veiklą.

IŠVADOS

1. Viešieji pirkimai yra neatsiejama valstybės funkcionavimo dalis, kuri tampa vis svarbesniu veiksmu socialinei ir ekonominei šalies vystymosi raidai. Pagrindinis viešųjų pirkimų politikos tikslas yra viešųjų pirkimų skaidrumo ir efektyvumo didinimas. Lietuvos integracija į Europos Sąjungą sudarė galimybę sukurti teisinę aplinką, įgaliojančią viešuosius pirkimus vykdyti pagal bendrąsias, visiems vienodai suprantamas taisykles.
2. Lietuvoje viešuosius pirkimus reglamentuoja LR Viešųjų pirkimų įstatymas bei su šiuo įstatymo įgyvendinimu susiję kiti įstatymai, LR Vyriausybės nutarimai, ministrų įsakymai ir kiti teisės aktai, kurie prisideda prie efektyvios viešųjų pirkimų politikos kūrimo.
3. LR Viešųjų pirkimų įstatymas įteisina galimybę įvesti inovatyvius reikalavimus viešiesiems pirkimams. Perkančioji organizacija gali pasinaudoti konkurencinio dialogo būdu, kuris dar pradiniam viešojo pirkimo etape sudaro galimybę vesti diskusiją su tiekėjais dėl inovatyvių pasiūlymų. Taip pat yra nurodyta galimybė viešojo pirkimo techninėje specifikacijoje nurodyti inovatyvius reikalavimus. Be to, alternatyvių pasiūlymų dėka tiekėjams sudaromos sąlygos siūlyti kuo įvairesnių pasiūlymų, o perkančiajai organizacijai išsirinkti tinkamiausią variantą.
4. Pagrindiniai inovatyvių viešųjų pirkimų įgyvendinimo sunkumai yra susiję su inovacijų nuvertinimu visuomenėje. Sudėtingas inovacijų rezultatų matavimas, menkas rizikos toleravimas, darbuotojų nuostatų priešinimasis naujovėms bei informacijos trūkumas apie inovatyvius viešuosius pirkimus nesudaro tinkamų sąlygų pradėti vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus.
5. Europos Sąjunga nuolat rengia naujus viešųjų pirkimų teisės aktus ir kitus dokumentus, susijusius su inovacijų skatinimu viešuosiuose pirkimuose. Vienas iš pagrindinių uždavinių Europos Sąjungoje yra įtraukti kuo daugiau inovatyvių viešųjų pirkimų praktikos ir skleisti ją kitose sąjungos šalyse.
6. Išnagrinėjus literatūrą ir atlikus interviu, darbo autorė daro išvadą, kad įvade iškelta hipotezė, jog „Lietuva yra pasirengusi vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus“ pasiteisina iš dalies. Nors inovatyvūs viešieji pirkimai nėra reglamentuojami Lietuvoje ir prievolės juos vykdyti taip pat nėra, tačiau tokia iniciatyva yra skatinama Europos Sąjungos lygmeniu, dėl to Lietuvos perkančiosios organizacijos, jeigu tai įmanoma,

turėtų organizuoti inovatyvius viešuosius pirkimus. Tačiau iš empirinės darbo dalies tyrimo rezultatų matyti, kad savivaldybių viešųjų pirkimų specialistams trūksta žinių, kaip vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus. Todėl svarbu, kad savivaldybės suprastų, kad tik lanksčios ir dinamiškos visuomenės gali sėkmingai vystysis, o priešinimasis naujovėms gali priešišškai veikti valstybės gerovę.

REKOMENDACIJOS

1. Valstybės viešųjų pirkimų politikos kūrėjai turėtų skirti daugiau dėmesio inovatyvių viešųjų pirkimų skatinimui bei švietimui, kuris reikalingas informuoti ne tik perkančiąsias organizacijas, esamus ar potencialius tiekėjus bet ir visuomenę apie inovatyvių viešųjų pirkimų pranašumą prieš įprastus viešuosius pirkimus.
2. Tiekėjai turėtų bendradarbiauti su mokslo institucijomis. Tokiu būdu ši partnerystė atneštų didelę naudą visos šalies mastu. Tiekėjai, žinodami, ko reikia rinkai, galėtų skatinti mokslo institucijas kurti šiuos pasiūlymus, tuo tarpu mokslinės institucijos turėtų finansinę paramą, reikalingą plėtojant inovacijas.
3. Perkančiosios organizacijos turėtų labiau domėtis rinkoje esančiais pasiūlymais bei nebijoti naujovių. Teikdamos inovatyvias viešąsias paslaugas perkančiosios organizacijos gerintų viešųjų paslaugų kokybę, organizacijos įvaizdį, bet ir prisidėtų prie ekonomikos lygio kėlimo šalyje.
4. Viešasis sektorius turėtų būti labiau suinteresuotas bendru valstybės ekonomikos vystymu, dėl to turėtų nebijoti galimų aukštesnių kainų ar inovatyvių pasiūlymų rizikos ir pradėti vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus.

LITERATŪRA

1. 2007m spalio 16d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismas nutarimas (Civilinė byla) Nr. 3K-3-403/2007 „Dėl viešųjų pirkimų komisijos sprendimo ir paslaugų sutarties pripažinimo negaliojančiomis“ [interaktyvus] [žiūrėta 2011-02-07]. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/Default.aspx?item=tn_liteko&lang=1>.
2. 2009 m. spalio 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1332 „Dėl Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009 - 2013 metų strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2009, Nr. 127-5496 [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-13]. Prieiga per internetą:
<<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=129805&Zd=DĖL+ir+LIETUVOS+ir+VIEŠŪJŲ+ir+PIRKIMŲ+ir+SISTEMOS+ir+TOBULINIMO+ir+PLĖTROS+ir+METŲ+ir+STRATEGIJOS+ir+PATVIRTINIMO>>.
3. 2009 - 2011 metų strateginis veiklos planas (2009) Viešųjų pirkimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-15]. Prieiga per internetą: <[http://www.vpt.lt/admin/uploaded/2009/veikla/SP\(2009-2011\)pagrindinis.pdf](http://www.vpt.lt/admin/uploaded/2009/veikla/SP(2009-2011)pagrindinis.pdf)>.
4. 2010 m. gegužės 17 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje VŠĮ „Kretingos maistas“ v. Akmenės rajono savivaldybė, bylos Nr. 3K-3-216/2010 [interaktyvus] [žiūrėta 2011-02-15]. Prieiga per internetą:<http://www.lat.lt/default.aspx?item=tn_liteko&lang=1>.
5. 2010 m. birželio 30 d. Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymas Nr.1S-95 „Dėl socialinės apsaugos reikalavimų taikymo viešuosiuose pirkimuose rekomendacijų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 4371 [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-13]. Prieiga per internetą:
<<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=138972&Zd=DĖL+ir+SOCIALINĖS+ir+APSAUGOS+ir+REIKALAVIMŲ+ir+TAIKYMO+ir+VIEŠUOSIUOSE+ir+PIRKIMUOSE+ir+REKOMENDACIJŲ+ir+PATVIRTINIMO>>.
6. 2010 m. rugsėjo 30 d. Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymas Nr. 1S-140 „Dėl konkurencinio dialogo taikymo rekomendacijų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2010-10-09, Nr. 120-6168. [interaktyvus] [žiūrėta 2010-10-15]. Prieiga per internetą:

- <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=382884&p_query=&p_tr2
=>
7. 2010 m. rugsėjo 30 d. Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymas Nr. 1S-139 „Dėl smulkioji ir vidutinio verslo subjektų skatinimo dalyvauti viešuosiuose pirkimuose“ // Valstybės žinios. 2010-10-09, Nr. 120-6167 [interaktyvus] [žiūrėta 2011-02-07]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=382883&p_query=&p_tr2
=>.
 8. Aho, E. (2006). Creating an Innovative Europe. Report of the Independent Expert Group in R&D and Innovation appointed following the Hampton Court Summit [interaktyvus] [žiūrėta 2010-10-15]. Prieiga per internetą:
<http://www.eua.be/Libraries/Page_files/aho_report.sflb.ashx>.
 9. Aiškinamasis raštas „Dėl LR Viešųjų pirkimų įstatymo 7, 8, 10 straipsnių pakeitimo, 56 straipsnio papildymo ir įstatymo papildymo 8¹ ir 8² straipsniais įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodekso 171³, 247⁷ ir 259¹ straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“ (2011) [interaktyvus] [žiūrėta 2011-02-06]. Prieiga per internetą:
<http://www.prezidentas.lt/lt/prezidento_veikla/viesuju_pirkimo_istatymo_pakeitimai.htm
 10. Centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema [interaktyvus] [žiūrėta 2011-03-26]. Prieiga per internetą:
<https://pirkimai.eviesiejipirkimai.lt/ppo_startpage/apiecvpis.htm>.
 11. Atsakomybė už viešųjų pirkimų teisės pažeidimus (2011) *Viešųjų pirkimų problematika ir sprendimų kryptis. Ūkio ministerijos Viešųjų pirkimų politikos skyrius* [interaktyvus] [žiūrėta 2011-02-07]. Prieiga per internetą:
<http://www.ukmin.lt/lt/dokumentai/Vies_pirkimai.pdf>.
 12. Aviža, S., Markauskas, L., Soloveičikas D. (2007). Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros strategija: studija. Užsakovė LR ūkio ministerija [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-12]. Prieiga per internetą:
<<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc08/VPI-strategija.doc>>.
 13. Aviža, S., Markauskas, L., Soloveičikas D. (2007, sausis). Viešieji pirkimai: samprata, principai, dalyviai. *Viešieji pirkimai, Konsultacijos vadovui. Verslo žinios*. 1, 1.
 14. Aviža, S., Markauskas, L., Soloveičikas D. (2010a, lapkritis). Konkurencinis dialogas. *Viešieji pirkimai. Konsultacijos vadovui. Verslo žinios*. 6, 3.

15. Aviža, S., Markauskas, L., Soloveičikas D. (2010b, gegužė). Viešųjų pirkimų reglamentavimas pagal LR ir ES teisę. *Viešieji pirkimai. Konsultacijos vadovui. Verslo žinios*. 7, 5.
16. Bareika, R., Grachiov, E., Jancoras, Ž., Strazdas, R., Zabelavičius, A. (2009). Inovacijų valdymas viešojo administravimo institucijose. *Public administration*, 23-24, 68-75 [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-15]. Prieiga per duomenų bazę EBSCOhost: <[http://web.ebscohost.com/ehost/detail?hid=7&sid=58a93d41-dcef49da-904c719eead80eff%40sessionmgr12&vid=6&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=48751107](http://web.ebscohost.com/ehost/detail?hid=7&sid=58a93d41-dcef49da904c719eead80eff%40sessionmgr12&vid=6&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=48751107)>.
17. Berkel, V. (2007). Eco-Innovation: opportunities for advancing waste prevention. *International Journal of Environmental Technology & Management*. 7, 24 [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-15]. Prieiga per duomenų bazę EBSCOhost: <<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?hid=7&sid=58a93d41-dcef-49da-904c719eead80eff%40sessionmgr12&vid=4&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=29338281>>.
18. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydriūnaitė, V. (2008a). *Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. I dalis. Klaipėda.
19. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydriūnaitė, V. (2008b). *Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. II dalis. Klaipėda.
20. Commission of the European communities. Commissions staff working document. Guide on dealing with innovative solutions in public procurement. 10 elements of good practice (2007) Brussels [interaktyvus] [žiūrėta 2010-11-25]. Prieiga per internetą: <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st06/st06920.en07.pdf>>.
21. Draysin, L., Pearson, I. (2009). Driving innovation through public procurement [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-26]. Prieiga per internetą: <http://www.ogc.gov.uk/documents/OGC09-0679_InnovationBrochure.pdf>.
22. Europos inovacijų technologijoinstitutas. Meistriškumas inovacijų srityje (2009). Liuksemburgas [interaktyvus] [žiūrėta 2011-04-05]. Prieiga per internetą: <http://eit.europa.eu/fileadmin/Content/Downloads/PDF/Background_Information/LT_090303_EIT_bf.pdf>.
23. Europos Komisijos ŽVP mokomoji medžiaga (2008) [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-11]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/toolkit/gpp_introduction_lt.pdf>.

24. Exploring public procurement as a strategic innovation policy mix instrument (2009) [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-16]. Prieiga per internetą: <http://www.technopolisgroup.com/resources/downloads/reports/public_procurement.pdf>.
25. Finding and Procuring Innovative Solutions – Evidence-based practical approaches. Department for Innovations, Universities and Skills (2007) [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-16]. Prieiga per internetą: <[http://www.ogc.gov.uk/documents/Finding_and_Procuring_Innovative_Solutions_\(3\).pdf](http://www.ogc.gov.uk/documents/Finding_and_Procuring_Innovative_Solutions_(3).pdf)>
26. Fulmini, A. (2006). Viešųjų pirkimų sutartys. Europos parlamentas [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-12]. Prieiga per internetą: <http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/market/legislation/article_7199_lt.htm>.
27. Gečas, K., Jakubavičius, A., Strazdas, R (2003). *Inovacijos procesai, valdymo modeliai, galimybės*. Vilnius: Lietuvos inovacijų centras [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.inovacijos.lt/index.php?605337747>>.
28. Georghiou, L., (2006). Effective innovation policies for Europe – the missing demand-side [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-25]. Prieiga per internetą: <http://www.vnk.fi/hankkeet/talousneuvosto/tyo-kokoukset/globalisaatioselvitys-9-2006/artikkelit/Georghiou_06-09-20.pdf>.
29. Gyventojai ir socialinė statistika (2011). Statistikos departamentas [interaktyvus] [žiūrėta 2011-03-07]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>.
30. Iki prekybiniai viešieji pirkimai (2010.) Lietuvos Respublikos ūkio ministerija [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-17]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/veikla/veiklos_sritys/viesieji_pirkimai/darnieji_vp/iki_prekybiniai/index.php>.
31. Informacija apie perkančiąsias organizacijas, tiekėjus ir pirkimo objektus (2011). Centrinis viešųjų pirkimų portalas [interaktyvus] [žiūrėta 2011-03-07]. Prieiga per internetą: <http://www.cvpp.lt/?option=com_profile&Itemid=86?>.
32. Innovation Management and the Knowledge – Driver Economy (2004) [interaktyvus] [žiūrėta 2010-11-17]. Prieiga per internetą: <http://www.innovation.lv/ino2/publications/studies_innovation_management_final_report.pdf>.

33. Inovacijos padės gerinti viešųjų paslaugų kokybę (2010-2011). *Inovacijos: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija*, 4, 17
34. Inovacijų dinamikos analizė (2011) [interaktyvus] [žiūrėta 2011-02-01]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/veikla/veiklos_sritys/ino/dinamika/>.
35. Įgyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: Komisijos komunikatas tarybai, Europos parlamentui, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Daugiau mokslinių tyrimų ir inovacijų. Investavimas ekonomikos augimui ir užimtumui skatinti. Bendras požiūris (2005) Briuselis, 488 galutinis [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-15]. Prieiga per internetą: <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0488:FIN:LT:PDF>>.
36. Jurgelevičienė, S. (2010). ŽVP organizavimo teisiniai pagrindai. ŽVP stebėseną, statistika, perspektyvos, mokymai. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-15]. Prieiga per internetą: <<https://www.cpo.lt/instrukcija/zalieji-pirkimai-per-cpo.html>>.
37. Kainodara produkto gyvavimo ciklo etapuose. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-07]. Prieiga per internetą: <<http://e-stud.vgtu.lt/files/dest/8962/gyvavimo%20ciklas.ppt>>.
38. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai (edukologija ir kiti socialiniai mokslai)*. Vadovėlis. Ketvirtas leidinys. Šiauliai: Lucilijus.
39. Klaipėdos miesto savivaldybė privalėjo skelbti tarptautinį konkursą, kurio planuojama vertė beveik 1,183 mln. Lt (2010). Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus] [žiūrėta 2011-03-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?nid=1221469133&module=news&lan=LT>>.
40. Komisijos komunikatas tarybai, Europos parlamentui, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Bendrijos inovacijų politikos peržiūra besikeičiančiame pasaulyje (2009) [interaktyvus] [žiūrėta 2010-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/veikla/veiklos_sritys/ino/strategijos/EU_planas/index.php>.
41. Komisijos komunikatas tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Žinių taikymas praktikoje: įvairialypė ES naujovių strategija (2006) [interaktyvus] [žiūrėta 2011-02-15]. Prieiga per internetą: <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0502:FIN:lt:PDF>>.

42. Kosmačaitė, V., Kuncevičius, G. (2008). Viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką teorinis aspektas. *Jurisprudencija*, 3 (105), 90.
43. Kovai su korupcija – Prezidentės teikiamos Viešųjų pirkimų įstatymo pataisos (2011) [interaktyvus] [žiūrėta 2011-02-06]. Prieiga per internetą: <
http://www.president.lt/lt/spaudos_centras_392/pranesimai_spaudai/kovai_su_korupcija_prezidentes_teikiamos_viesuju_pirkimu_istatymo_pataisos.html>.
44. Kuleišytė, G., Navickas, K. (2007). *Žaliųjų pirkimų gairės. Prekių ir paslaugų kriterijai*. Europos namai [interaktyvus] [žiūrėta 2010-01-15]. Prieiga per internetą: <
http://www.bef.lt/download_file.php?id=121>.
45. Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodekso 171³, 247⁷ ir 259¹ straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (2011) [interaktyvus] [žiūrėta 2011-03-07]. Prieiga per internetą:
 <http://www.prezidentas.lt/lt/prezidento_veikla/viesuju_pirkimo_istatymo_pakeitimai.html>
46. Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2006-01-12, Nr. 4-102 [interaktyvus] [žiūrėta 2010-10-06]. Prieiga per internetą:
 <<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Zd=VIEŠŪJŲ+ir+PIRKIMŲ+ir+ĮSTATYMO+ir+PAKEITIMO+ir+ĮSTATYMAS&Vr=&Id=90629&Pr=&Mt=&Mn=&Dn=&Km=&Rs=>>>.
47. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 8, 9, 10, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 33, 37, 38, 40, 41, 56, 57, 71, 73, 81, 82, 83, 85, 86, 91, 92, 94, 95, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo, 1, 2, 4 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2011-01-06, Nr. 2-36 [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-15]. Prieiga per internetą:
 <<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Sarasas=1&An=&In1=&In2=&Af=&Mt=&Mn=&Dn=&IMt=&IMn=&IDn=&Pv=vie%F0%F8j%F8+pirkim%F8+%E1statymo+pakeitimo+%E1statymas&Zd=&Pl=&Pmt=&Pln=&Ppn=&Sh=>>>.
48. Miedzinski, M., Reid, A. (2008, gegužė) Eco-innovation. Final report for sectoral innovation watch. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-01-15]. Prieiga per internetą:
 <http://www.technopolisgroup.com/resources/downloads/661_report_final.pdf>.
49. Pearce, D. W. (2006). *Aiškinamasis ekonomikos anglų-lietuvių kalbų žodynas*. Vilnius.

50. Ruseckas, R. (2010). *VP organizavimo metodinės rekomendacijos*. Vilnius: Programos Leader ir Žemdirbių mokymo metodikos centras [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.skuodovvg.lt/?id=52>>.
51. The new approach to public procurement. Public procurement and small and Medium Enterprises, Innovation and Sustainable Development (2008). Warsaw [interaktyvus] [žiūrėta 2010-10-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.mg.gov.pl/NR/rdonlyres/2776CA90-55D5-45B3-80C8-B9A5DF0078ED/50209/NowePodejscieENG.pdf>>.
52. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslo tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
53. Toward innovative public procurement – using public procurement to drive skills and innovations in urban communities (2009) [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-10]. Prieiga per internetą: <http://urbact.eu/fileadmin/general_library/NEVES_-_Unic_01.pdf>.
54. Transparency international Lietuvos skyrius (2007) [interaktyvus] [žiūrėta 2011-02-08]. Prieiga per internetą: <http://www.transparency.lt/new/images//vp_spaudos_konf.pdf>.
55. Vaicekauskaitė, R. (2011). Pažangos variklis – verslo ir mokslo partnerystė. *Mokslas verslui ir visuomenei*. [interaktyvus] [žiūrėta 2011-04-05]. Prieiga per internetą: <<http://mokslasplius.lt/naujienos/2011/02/09/pa%C5%BEangos-variklis-%E2%80%93-verslo-ir-mokslo-partneryst%C4%97>>.
56. Varanka, M. (2010). Social considerations in public procurement - opportunities in EU countries. *VATES-Foundation. Workability Conference* (p. 10) Dublin [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.rehab.ie/workability2010/pdfs/21.%20New%20Market%20Areas,%20Public%20Procurement,%20Marjatta%20Varanka,%20VATES,%20Wednesday,%2014.00.pdf>>.
57. Vasconcelos, D. (2009). Reinventing Europe through Innovation. *Social innovation exchange* [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.socialinnovationexchange.org/node/4191>>.
58. Viešųjų pirkimų politika 2009 – 2010 (2010). Ūkio ministerijos ataskaita [interaktyvus] [žiūrėta 2010-10-19]. Prieiga per internetą: <http://www.vkontrole.lt/dokumentai/ivairus/konferencijos_Viesieji_pirkimai_pranesimai/UM_ataskaita_2009_2010.pdf>.

59. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga (2009) [interaktyvus] [žiūrėta 2011-02-15]. Prieiga per internetą:
<http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=34795>.
60. Viešųjų pirkimų tarnyba (2010) [interaktyvus] [žiūrėta 2010-12-13]. Prieiga per internetą:
<<http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?nid=1221469101&module=news&lan=LT>>.
61. Zagamė, P. (2010). Kaip idėjas paversti darbo vietomis, ekologišku ekonomikos augimu ir socialine pažanga [interaktyvus] [žiūrėta 2010-11-15]. Prieiga per internetą:
<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1288&format=HTML&aged=0&language=lt>>.
62. Žaliasis pirkimas: kas tai? (2007) Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-26]. Prieiga per internetą:
<http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=7110>.
63. Žalieji pirkimai (2010) [interaktyvus] [žiūrėta 2011-01-26]. Prieiga per internetą:
<http://lt.mercell.com/Titulinis/Naujienos/Zalieji_pirkimai.aspx>.

PRIEDAI

Interviu protokolas

Tema: **Inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimas ir jų įgyvendinimo problematika**

Respondentas:

Interviu laikas ir trukmė:

Interviu atlikėja:

Tyrimo tikslas – surinkti asmenų, dirbančių Lietuvos savivaldybių viešųjų pirkimų specialistais, nuomonę apie inovatyvius viešuosius pirkimus; išsiaiškinti pagrindinius sunkumus, susijusius su šių pirkimų įgyvendinimu.

Inovatyvūs viešieji pirkimai – viešieji pirkimai, kai perkančioji organizacija, pirkdama produktus, į viešojo pirkimo sąlygas įtraukia kriterijus, skatinančius tiekėjus kurti ir pasiūlyti inovatyvių produktų (Lietuvos Respublikos..., 2009).

Klausimai asmenims, kurie yra Lietuvos savivaldybių viešųjų pirkimų specialistai

1. Kiek metų dirbate organizacijoje?
2. Kaip Jūs manote, kokį vaidmenį atlieka viešieji pirkimai Lietuvos valdyme?
3. Ar turite ir taikote tam tikrą metodiką, vertinant viešųjų pirkimų efektyvumą?
4. Ką Jūs žinote ar esate girdėję apie inovatyvius viešuosius pirkimus?
5. Gal galite išskirti inovatyvių viešųjų pirkimų privalumus ir trūkumus?
6. Kaip Jūs manote, ar Lietuvoje inovatyvūs viešieji pirkimai yra reikalingi? Pagrįskite savo atsakymą.
7. Ar Jūsų organizacija vykdo inovatyvius viešuosius pirkimus?
8. Kaip Jūs vertinate inovacijų diegimą Jūsų organizacijoje?
9. Kaip manote, ar Jūsų organizacija yra suinteresuota/būtų suinteresuota vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus? Pagrįskite savo atsakymą.
10. Ar Jūsų organizacija yra pajėgi/būtų pajėgi vykdyti inovatyvius viešuosius pirkimus? Pagrįskite savo atsakymą.
11. Kas, Jūsų nuomone, labiausiai trukdo įgyvendinti inovatyvius viešuosius pirkimus?
12. Kaip manote, kuo yra rizikingi inovatyvūs viešieji pirkimai?

13. Ką galėtumėte patarti valdžios atstovams, siekiant labiau skatinti inovatyvius viešuosius pirkimus?

PAŽYMĖJIMAS

Šis pažymėjimas liudija, kad

Lina Asačiova

2011 m. balandžio 14 d. dalyvavo Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto organizuojamoje
II-ojoje tarptautinėje studentų mokslo darbų konferencijoje „EKONOMIKOS IR VADYBOS AKTUALIJOS“.

Pranešimo tema:

„Inovatyvių viešųjų pirkimų reglamentavimas ir jų įgyvendinimo problematika“

Organizatorius: ŠU Socialinių mokslų fakultetas

Socialinių mokslų fakulteto dekanas

doc. dr. Gintaras Šaparnis

Registracijos Nr. 3845

Šiauliai
2011 m. balandžio 14 d.